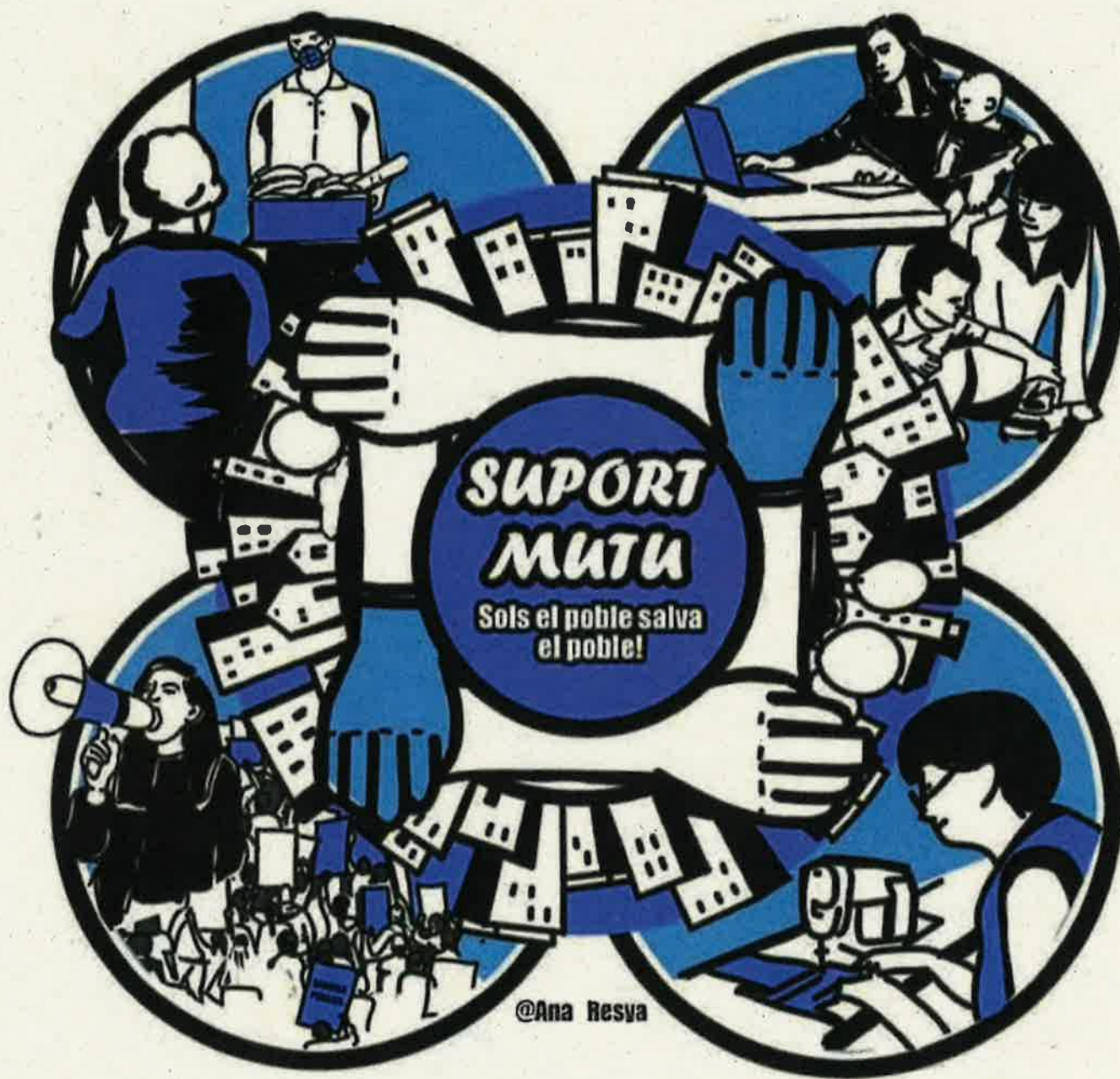

Enciclopèdic

44

La revista del
Centre de
Documentació
Històric Social /
Ateneu Enciclopèdic
Popular

Estiu 2024

*Els governs
i els seus amos l'espremen i esclavitzen*

Sumari

Edita: Centre de Documentació Històric Social /
Ateneu Enciclopèdic Popular (CDHS/AEP)

Carrer Reina Amàlia, 38, local – 08001 Barcelo-
na. Telf. 93 363 51 54 (Seu social)
Passeig de Sant Joan, 26, 1r 1a – 08010 Barcelo-
na (Centre de Documentació – Arxiu)

<https://ateneuenciclopedicpopular.org>
enciclopedic@ateneuenciclopedicpopular.org

Enciclopèdic núm. 44. Estiu 2024

Xarxes socials:

Twitter: @AEnciclopedic
Facebook: @aenciclopedic
Instagram: @aenciclopedic

Col·laboren en aquest número:

Adriana Bertran Anía	Marga, GHATT
Àlex Pérez	Miquel Vallès
Ana Resya	Noelia Garberina
Elsa Plaza	Olga del Campo
Ferran Aisa	Pere Solà i Gussinyer
Francisco Roldán	Sònia Turon
Janot	Debat Social BCN
José Luis Ruiz	Raval Rebel
Kim Linares	Secció Filosofia de l'AEP
Lupe García	Sindicat d'habitatge
Marcel·lí Reyes	

Editorial	1
La vida a l'Ateneu	3
<i>Activa activitat ateneística</i>	
<i>Col·lectius de l'Ateneu</i>	
Troballes històriques	7
<i>Una historia del Raval</i>	
Any Papasseit	9
<i>La formació de Salvat-Papasseit...</i>	
Article	15
<i>La revolució anarquista ibèrica...</i>	
Dossier: La problemática de la vivienda	19
<i>El engaño y la estafa de un grave...</i>	
<i>L'especulació amenaça...</i>	
<i>L'habitatge i la població pobre...</i>	
<i>La regulació del lloguer...</i>	
<i>Asamblea Raval Rebel de vivienda</i>	
El CDHS	32
<i>Centre Documentació</i>	
Personatge i persona	33
<i>J. Barceló, capdavanter del Mov. O.</i>	
Article	36
<i>Per un nou retorn a la Física</i>	
Obituari	41
<i>Llum Ventura (1941-2023)</i>	
<i>Miquel Izard (1934-2024)</i>	
<i>Marcel·lí Reyes (1952-2023)</i>	
Poesia	44
<i>Benjamina</i>	
Arts i lletres	45
<i>Historia Social del Jazz Primitivo</i>	
<i>James Brandon Lewis</i>	
<i>El Flamenco</i>	
Article	49
<i>Pel Debat Social a l'AEP</i>	
Maldats	51
<i>Paperera, continent i contingut</i>	
Revistes germanes o cosines...	52

La imatge de la portada és una col·laboració de la il·lustradora Ana Resya

L'Enciclopèdic no es fa responsable de les lliures opinions de les persones que hi col·laboren

Editorial

Hem trigat molt a tornar estar amb vosaltres. Pàgines en blanc han estat esperant, una mica ansioses i una mica perplexes per la tardança. Ho sentim i esperem un bon retrobament.

No hem publicat el nostre butlletí perquè pensem que, en ser el reflex de l'Ateneu en negre sobre blanc, ha de ser curós, interessant i apassionat, i no podíem bolcar-nos a causa de les circumstàncies.

Hem aterrat al Raval, hem tornat al lloc de naixença de l'Ateneu Enciclopèdic, hem aterrat al carrer d'Amàlia, com ja sabeu i com ja anunciàvem a L'Enciclopèdic anterior.

I han estat temps durs, molt durs, i alhora emocionants. Posar en marxa, portar endavant la continuïtat, ajustar tasques, col·lectius, funcionaments, personalitats... ha estat arduós i gratificant.

Dificultats... i més que tindrem. Però amb la voluntat de tirar endavant, enfortir, ampliar i sostenir un lloc que, més que un espai (uns espais) sigui un referent en formació, autoformació, esperit crític -i lluita social. Caminar per a construir un món més lliure i just, en clau llibertària. I fer-ho col·lectivament, començant pel barri per arribar al món.

Guerra en el món i guerra social. Ens han (tornat) a declarar la guerra –encara que la soterrada no ha acabat mai– però ja no dissimulen.

El Centre de Documentació Històric Social, la nostra indissoluble segona meitat, en cos i ànima, continua a la seu del passeig de Sant Joan, 26. Pels que encara no ho sàpiguem, això serà així fins que arribem a la nostra destinació final. El local de Reina Amàlia és un dels passos del camí. Va ser cedit per servir de seu social mentre es feien les obres de Can 60, que haurà de ser la seu general que englobi el Centre de Documentació Històric Social / Ateneu Enciclopèdic Popular. El volum de la documentació exigeix aquests espais i condicions.

A les pàgines d'aquest *Enciclopèdic* trobareu l'actualitat del Centre de Documentació i, també, cròniques, ciència, història, poesia, il·lustració, pensament, lluites, ressenyes i records d'aquells que ens han deixat. Té un espai destacat, en forma de dossier, el tema de l'habitatge, un dels enormes problemes d'injustícia social i humana dels nostres dies.

No manquen temes en aquest sentit. Per descriure'ls, per cridar-los i per lluitar-los. De fet, els atacs a la vida i la dignitat de les persones, de les treballadores, no para d'augmentar en forma exponencial.

Guerra en el món i guerra social. Ens han (tornat) a declarar la guerra –encara que la soterrada no ha acabat mai– però ja no dissimulen. Potser pot semblar que ho han fet un xic més d'amagat que de costum, però és simplement que utilitzen d'altres vies, d'altres procediments per tornar-nos a la foscor feixista, capitalista, religiosa. En una paraula, per a tornar-nos a la condició d'esclaus.

Des d'aquest punt del Raval que constitueix l'Ateneu Enciclopèdic, volem, més que mai, o com sempre, continuar la recerca de nous camins comuns per protegir, practicar i defensar la llibertat i aprofundir en els que ja coneixem. Ens trobarem en el viatge.

Activa activitat ateneïstica

Com ja heu pogut llegir a l'Editorial d'aquest *Enciclopèdic*, hem trigat molt a què aquest número pogués veure la llum, però la vida ateneïsta, mentrestant, sí s'ha desenvolupat i, en allò que es refereix a les activitats, el seu gran volum ens porta a fer un repàs lleuger, a vola ploma, perquè un mer llistat no ens sembla adient, seria injust donat el gran interès i nivell assolit.

La seu social de L'Ateneu Enciclopèdic Popular a Reina Amàlia, 38 va obrir les portes a mitjan 2021, però a causa de la pandèmia no va poder començar a acollir activitats públiques, a la sala d'actes Margarida Xirgu fins al 15 de setembre. La primera activitat va ser una taula rodona – xerrada titulada “Què fou, què és, què vol ser l'Ateneu Enciclopèdic/CDHS al Raval”. L'acte tenia per objectiu donar a conèixer l'Ateneu als diferents grups, col·lectius i gent interessada i la finalitat de relacionar el passat de l'AEP amb l'avui social del barri i de la ciutat. De retruc es va aprofitar per presentar el número 43 del butlletí. Al llarg d'aquest any es van acollir un total de 18 activitats entre presentacions de llibres, projeccions de pel·lícules i documentals, actuacions musicals, xerrades, debats, inauguracions d'exposicions i homenatges. Del total també volem destacar l'homenatge al company Adolf Castañes el 7 d'octubre, el passi de la pel·lícula *Themroc, el cavernícola urbano*, el 9 de novembre i que va inaugurar el CineFòrum de l'AEP que es fa quizenalment i la presentació de la col·lecció de llibres *Històries del Raval* el 25 del mateix mes.

El 2022 el recordarem per ser l'any que l'AEP va fer 120 anys, i també per la gran diversitat d'actes que va acollir, en total 132 activitats de les quals us fem un breu resum: Va haver-hi un total de 7 exposicions de les quals destaquem *Galeria de personatges sin llustre y otros entuertos*, de Paco Arjona. Un total de 29 presentacions entre llibres, revistes, discos i col·lectius dels quals destaquem els llibres *La gran huelga de la Roca. 95 días de lucha* (1976), de Jerónimo Casasola, *100 mujeres andaluzas. Retratos del feminicidio franquista*, de Susana Falcón i *La Maleta*, de Josep Pimentel. Un total de 15 actes entre xerrades, debats, taules rodones i conferències de les quals destaquem les conferències “130 años de historia del anarquismo en la región

chilena: del movimiento obrero a la actualidad”, a càrrec de dos membres del Archivo Histórico La Revuelta, de Santiago de Chile i “Sembrar insurrección, Ricardo Flores Magón”, a càrrec de Gregorio Iglesias Sahagún. Un total de 30 projeccions entre documentals i pel·lícules, de les quals destaquem el documental *Ibrahim*, un destí per definir, de Lina Al Abed i les pel·lícules *El Batalett – Femmes de la Medina*, de Dalila Ennadre i «Percy contra Monsanto» de Clark Johnson. Un total de 12 actes entre actuacions musicals, teatre, dansa, performance i poesia dels quals destaquem “Cabaret poètic-musical *Micro obert!*” de l'11 de març i que inaugura els Cabarets poètics bimensuals a l'AEP, realitzats en col·laboració amb Agita't Gràcia. Sis actes entre homenatges, aniversaris i celebracions, d'entre els quals destaquem “Homenatge recordatori a Farika (Klitoris Llibertari) i a Sebastià Roure”. I 2 rutes i passejades, com la “Ruta llibertària del Raval 2022” que es va dur a terme dins el marc de les Festes Alternatives del Raval, el primer any que l'AEP participa en l'organització juntament amb la resta de col·lectius del barri obrint un nou espai de festes a “La bretxa de Sant Pau”.

A banda dels actes publicitats, també es van acollir diversitat d'assemblees, tallers i reunions de grups de treball. Obertes a participar sòcies i veïnes, un total de 13 en periodicitat variada, de les quals destaquem el “Taller de introducció al anarquismo”, que va constar de 12 sessions i es va dur a terme de febrer a maig. Igualment, també amb periodicitat variada, però tancades a la participació de sòcies i veïnes, es van acollir un total de 18 activitats.

El 2023 també ha estat un any amb diversitat d'actes aollits, en total 121 i igualment us en fem un resum: Va haver-hi un total de 9 exposicions de les quals destaquem “La desbandá”. Es van celebrar 3 rodes de premsa. De presentacions es van fer 14 entre llibres, revistes, discos i col·lectius dels quals destaquem els llibres *A Zaragoza o al charcol*, de Los Gimenólogos i *Contrabanda FM* – una radio libre en un mundo poco libre, de Dedi Niemandsländ. Un total de 16 actes entre xerrades, debats, taules rodones i conferències de les quals destaquem la presentació del col·lectiu *Territoris d'exili* i

la xerrada-debat "La revista satírica el Papi: Censura durant la transició i autocensura actual, a càrrec de Luis V. Rey. Un total de 30 projeccions entre pel·lícules i documentals de les quals destaquem la presentació del documental Dentro il collettivo, pel seu autor, Lorenzo Melegari, i la pel·lícula Z de Costa-Gavras. D'actuacions musicals, teatre, dansa, performance i poesia, 7 actes, entre dels quals destaquem, dins els actes de commemoració del 49è aniversari de l'assassinat de Puig Antich, el concert amb Antoni Garcia, Jaume Arnella, Joan Isaac, Les Carpantes. SubVersió Flamenca i Vicente Palao el 2 de març. Un total de 7 actes entre homenatges, aniversaris i celebracions, d'entre els quals destaquem el "Dinar de traje per donar la benvinguda al solstici d'hivern". I entre excursions, rutes i passejades, un total de 5 actes, dels quals destaquem "Itinerari explicatiu resseguint les darreres hores del Noi del

Sucre i Paronas". A banda dels actes publicitats, i com els anys anterior, també es van acollir diversitat d'assemblees, tallers i reunions de grups de treball. Obertes a participar sòcies i veïnes, un total de 17 en periodicitat variada, de les quals destaquem el "Taller de soldadura de cables de so" que ens van oferir les companyes de Ràdio Contrabanda juntament amb les amigues de RAI l'11 de novembre. Igualment, també amb periodicitat variada, però tancades a la participació de sòcies i veïnes, es va acollir un total de 13 activitats.

Deixarem el 2024 pel pròxim *Enciclopèdic* perquè és un present on estem abocats de ple i acabarem dient que les activitats han anat – i han d'anar – molt més enllà, teixint complicitats, compartint i col·laborant en la necessària defensa de la nostra cultura i solidaritat.

MARQUERIDA XIRIU en el Supl. d'Electra. Fot. Bepollà i Cervera

Collectius de l'Ateneu

XARXA VEÏNAL DEL RAVAL

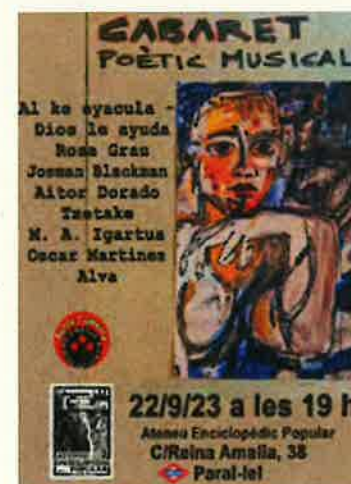

El Raval s'ha destacat històricament pel seu dinamisme i capacitat associativa, i actualment respon als nombrosos problemes del barri mitjançant grups i col·lectius autònoms. Aquests col·lectius s'han organitzat de manera independent per oferir solucions reals a problemes reals, considerant aquestes noves formes associatives com un valor que cal preservar.

La Xarxa Veïnal del Raval s'articula com una associació que aspira a ser un suport d'altres entitats, grups i col·lectius que ja desenvolupen iniciatives favorables per al barri, així com d'aquells que puguin sorgir. I amb aquesta finalitat, crea les condicions perquè els valors de la solidaritat, l'educació, el respecte, la paritat, la convivència i la inclusió social i cultural predominin al barri, ajudant a defensar-se, si escau, davant de tot el que pugui excloure o expulsar els seus habitants.

Des de l'apertura de la seu de l'Ateneu Enciclopèdic Popular al carrer Reina Amàlia 38, la Xarxa Veïnal del Raval participa en la seva gestió. L'Ateneu esdevé també un dels llocs on la Xarxa celebra les seves assemblees i on fan les reunions dels seus grups de treball, així com moltes de les seves activitats. Lloc web: www.xarxaveinalraval.org

CABARET POÈTIC-MUSICAL

El Cabaret Poètic va néixer el 1995 a l'Ateneu Llibertari de la Verneda, que també era el Sindicat de Jubilats de la CNT. Vam passar pel Centre Cívic de Sant Martí, del 1997 al 2004, per l'Ateneu del Xino, i finalment per l'Ateneu Enciclopèdic, amb l'Adolf Castaños, que

va ser durant 20 anys vicepresident de l'Ateneu, i va morir el març del 2021.

El propòsit ha estat sempre expandir la poesia popular, alternativa i/o llibertària pel màxim de llocs, Ateneus, Centres Okupes, Associacions de Veïns, Centres Culturals, Biblioteques, bars i, en moltes ocasions, al carrer... en festes o propostes de cultura i d'activisme social.

El 2021 el Cabaret inicia una nova etapa amb el suport de l'Ateneu Enciclopèdic i d'Agita't Gràcia. Som un projecte obert i en construcció. Fem recitals com a mínim una vegada al mes, de manera alterna a l'Ateneu Enciclopèdic Popular i a l'Ateneu Rosa de Foc, així com a d'altres llocs on hem estat convidades. Buscant la diversitat de mirades, donem veu als poetes i cantautors, unes vegades amb un tema prefixat i altres reunint creacions diverses i variopintes, alternant poesia, música i altres tipus de manifestacions artístiques (pallassos, màgia, gags i esquetxos teatrals ...).

CONTRABANDA FM

És una ràdio lliure no comercial, assembleària i autogestionada, que emet a les ones de Barcelona des del gener del 1991. El manteniment de la ràdio depèn de les quotes que paguen les sòcies i socis, sense rebre cap subvenció pública ni privada, ni incloure publicitat en la seva emissió.

Les persones associades participen en la presa de decisions i treballen voluntàriament per tirar endavant aquest projecte.

Des del desembre del 2021, Contrabanda FM participa activament en la gestió de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, lloc on celebra les seves assemblees i on hi ha l'estudi de la ràdio. Podeu sintonitzar Contrabanda al 91.4 de l'FM de Barcelona i, a través d'internet, des de www.contrabanda.org

RAVAL REBEL

Es una asamblea de suport mutu, en defensa del barri i per la defensa al dret a l'habitatge. Treballa amb gent que està en processos de desnonament, gent que està ocupant, gent que s'enfronta a fons voltor, però també amb gent que s'enfronta a especuladors particulars. Les seves assemblees tenen lloc cada dimarts a les 18 hores a l'Ateneu Enciclopèdic Popular. L'email de contacte és: rava.rebel@gmail.com

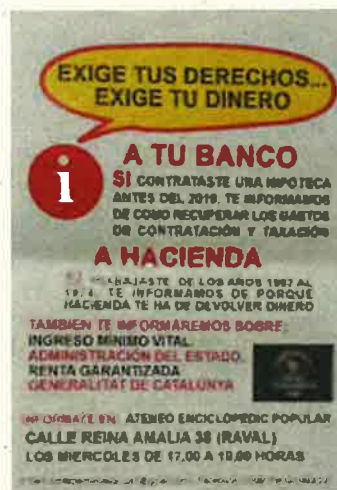
GRUP D'HISTÒRIA SOCIAL CONTEMPORÀNIA

Es un grup heterogeni de persones que es reuneix el segon dilluns de cada mes a la seu de l'Ateneu Enciclopèdic Popular per tractar temes d'història i actualitat. En aquests mesos, estem parlant dels béns comuns.

També fem projeccions de pel·lícules a l'Ateneu cada dos dimarts, continuant el programa del Cinefòrum. Rere les projeccions, fem un debat sobre els temes tractats.

ASSESSORIA SOBRE DRETS ECONÒMICS D'UNITAT PENSIONISTA

Els companys i companyes d'Unitat Pensionista obren un espai d'assessoria — no assistencialista i comunitària — sobre una sèrie de drets econòmics sistemàticament vulnerats. T'assessoren en aquests casos:

- Si vas treballar del 1967 al 1978, informar de per què Hisenda ha de retornar-te diners.

- I sobre l'Ingrés Mínim Vital de l'administració de l'Estat i la Renda Garantida de la Generalitat de Catalunya. Tots els dimecres, a l'Ateneu Enciclopèdic, al carrer Reina Amàlia, 38, de 17 a 19 hores. Contacte: unitatpensionista.cat1@gmail.com

SECCIÓ DE FILOSOFIA DE L'AEP

La Secció de Filosofia de l'AEP inicia les seves trobades a Gavà l'any 2012, impulsada per Marcel·lí Reyes (DEP) i Consol Pelegrí (DEP), al 2017 continua la seva activitat a Rosa Sensat i, des del 2021, desenvolupem la nostra activitat a la nova seu de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, del qual ja formàvem part.

L'objectiu de la secció és contrastar les nostres opinions sobre autors i temes del pensament filosòfic, artístic, polític, científic, intentant no repetir llocs comuns per tal de ser reflexius i crítics amb el món que ens envolta. És el que ens anima a trobar-nos un cop al mes. Convençuts que l'única manera d'aclarir l'opinió pròpia és contrastar-la amb d'altres opinions, invitem a formar part de la Secció de Filosofia a qui hi estigui interessat.

Troballes històriques

Una historia del Raval

Un posible origen de la Casa de la Lactancia

Rebuscando en archivos salen a nuestro encuentro historias que piden ser contadas.

De la mano del azar llegó así a nuestras manos un documento con membrete, donde la dirección que consta es la de la, hoy, sede del Ateneu Enciclopèdic Popular: calle Amàlia, 38, pero, en un segundo piso. El documento nos revela lo siguiente: Fechado el 5 de abril de 1888, se dirige a la Comisión de Gobernación¹

Excelentísimo Señor:

La institución de Casas Lactancia y Cuna, que tan buenos servicios presta a todos los grandes centros y población y tan extendidos se hallan en las principales ciudades del extranjero apenas es conocida en nuestro país, y aquí en Barcelona apenas existe una, la que dirige la Junta que tiene el honor de acudir hoy a V. E. Y no es que Barcelona deje de necesitar otras, Excelentísimo Señor, no es que con una sola se pueda atender a lo que demanda la precaria situación de nuestros obreros. El servicio de Casas de Lactancia y Cuna debería instalarse en todos los distritos de las capitales así como lo está el de las Casas de Socorro.

Pero la beneficencia particular no puede llegar a más y a esta Directiva apenas le es dable, con los escasos recursos con que cuenta, sufragar las más perentorias atenciones del único establecimiento de este género que corre a su cargo.

En esta atención y habida que la Casa de Lactancia y Cuna establecida en la Calle de Amalia N.º 38; pertenecen a las instituciones benéficas que tienen por objeto socorrer al pobre obrero, favorecer el trabajo y evitar indirectamente la mendicidad, esta Directiva de V. E. respetuosamente espera que se digne a aumentar en el próximo presupuesto la cantidad designada para este Asilo a fin de que le sea permitido ensanchar su esfera de acción y acoger en tan

1 Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona: 1889-91 Governació. Serie D Ex. 148/3, 149/1. Hay respuesta positiva del alcalde dotando de partidas presupuestarias para la Casa de Lactancia y otros documentos donde figuran donantes, y cantidades en metálico y especies.

piadoso e indispensable Asilo a los tiernos hijos de los pobres obreros que continuamente llaman a sus puertas en demanda de socorro que su estrecha situación exige (sic) y que a no ser por las creaciones de

Asilos como este se verían en el caso de abandonar en el arroyo a sus hijos privándoles el bien de que más adelante puedan ser hombre de bien y ciudadanos honrados. Firman: El Vice presidente Claudio Rigol.

El Vocal Secretario Emilio Oliver.

Esta Casa de Lactancia y Cuna, nacida de la iniciativa privada, es sufragada por donaciones en metálico y especies. Copiamos de otro documento parte de la lista de donantes: Señor Gobernador, Excelentísima Diputación, Diario de Barcelona, administración de El Diluvio, donaciones llegadas a La Publicidad, Su Majestad el Rey de Portugal, Exc. e Ilm. Obispo de esta diócesis procedente del reparto de 20000 pesetas de S.A.R. la Infanta Dña. Isabel, a través del alcalde dádivas del ayuntamiento de Génova, numerosos privados, por parte del gobernador billetes de andén mensuales, testamentos y dádivas del Banco de la Nación a través del gobernador... Una lista de donantes que, hoy, nos parecen curiosos y que completan la cantidad de 3.859,23 pesetas para el año 1888, aparte de las donaciones en ropas, alimentos y enseres. Nos aventuramos a creer que esta primitiva Casa de

Lactancia y Cuna sería el origen de lo que culminará en el edificio modernista localizado en la Gran Vía, 475-477 (hoy sede de una residencia de ancianos), que proyectara el arquitecto Pere Falqués en 1907 y que Antoni de Falguera terminó en 1913.

Hemos revisado varios artículos que refieren el origen de esta Casa de Lactancia, ejemplo de arquitectura modernista, pero no hallamos citada en ellos esta primitiva sita en la calle Amàlia. Ni tampoco a sus primeros presidente y secretario que bregaron por obtener las subvenciones necesarias para seguir con este proyecto, tal como explican en este documento que copiamos líneas arriba y en otro más extenso, donde relatan, con más detalles, la acuciante necesidad de crear espacios al servicio de las familias obreras.

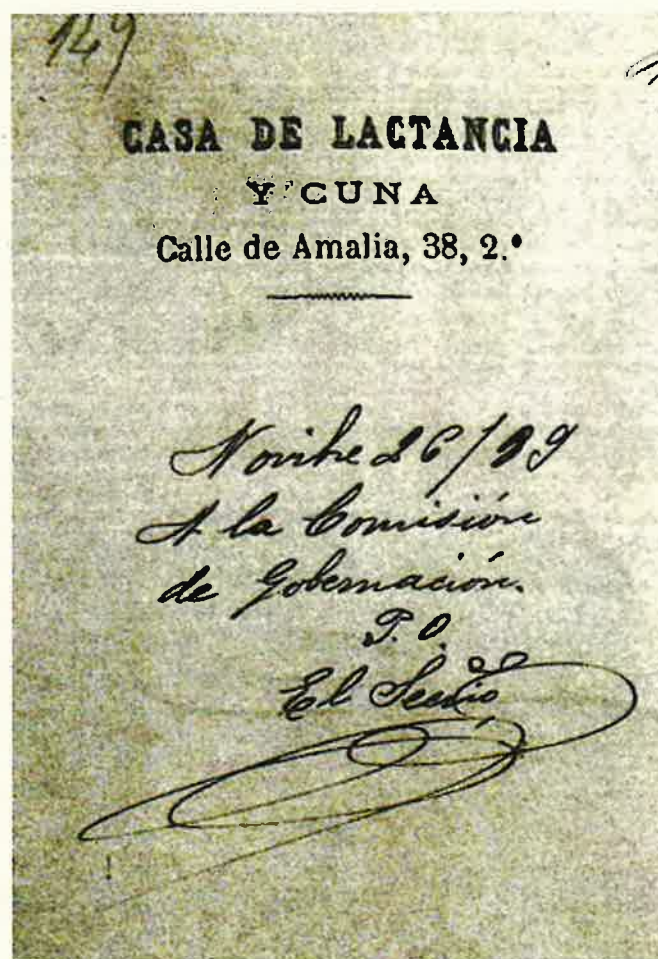
Si bien, no se nos oculta la ideología que otorga como caridad aquello que la clase trabajadora debería obtener como derecho, y que destila tanto la carta que copiamos, como la que lleva a la creación de estos espacios, es necesario reconocer también los beneficios a favor de la salud de la comunidad que significaron la apertura de modernos recintos públicos y gratuitos dedicados a ella.

Interesados por saber quiénes eran las dos personas que firman el petitorio: vicepresidente y secretario de esta primera Casa de Lactancia y Cuna, no hay casi información sobre ellos. Al fin, hurgando hemerotecas, descubrimos a Claudio Rigol apoyando la candidatura a Cortes, por el Partido Liberal, del banquero, empresario naviero y ferroviario Francisco Taulina. Luego, aparece Rigol, por orden de un juez, como interventor de la empresa de Ramón Cerdà y cia. También, formando parte de la Junta directiva del Centro industrial de Cataluña. Y finalmente, lo hallamos presidiendo, como alcalde de barrio, la representación de los vecinos de la calle Hospital, quienes se niegan, por los peligros que entraña, a que pase el tranvía eléctrico por esta populosa vía, siendo que ya pasaba el de tracción a sangre.

Por su parte, a Emilio Oliver lo descubrimos como editor de libros de contabilidad y comercio, ya que él ocupará con anterioridad el puesto de jefe de contabilidad y síndico del Colegio de Tenedores de Libros de Barcelona. Miembro de la Sociedad Amigos de los Pobres, encabezó, también, una causa por malas prácticas contra el Banco Ibérico y los consejeros administrativos de la "desdichada" Compañía de ferrocarriles La Roqueta...

Lo que quizás sea un asunto para investigar hoy: cómo y por qué fueron dismanteladas esas primeras compañías ferroviarias. Emilio Oliver que fue autor también de *Estudios prácticos de contabilidad por partida doble aplicados a los principales ramos de la industria y del comercio*, quizás, aún desde los archivos y hemerotecas, nos tenga mucho que decir sobre las prácticas, siempre oscuras, de quienes iban acumulando capital a costa de quiebras fraudulentas y hogares hambrientos.

Elsa P. M.

La formació de Salvat-Papasseit a l'Ateneu Enciclopèdic Popular

Joan Salvat-Papasseit va néixer el 16 de maig de 1894 a Barcelona fill de Joan Salvat Solanas i Elvira Papasseit Orovitg. Quan tenia set anys el seu pare que treballava de fogoner en un vaixell de la Companyia Transatlàntica va morir d'accident. Joan i, posteriorment, el seu germà Miquel, orfes del mar, van trobar l'ajuda de l'Asil Naval Espanyol. Salvat-Papasseit s'hi van passar cinc anys a bord de la corbeta Tornado aprenent a llegir i a escriure i fent pràctiques marines. Després de sortir de l'Asil Naval va ingressar durant uns mesos a les Escoles Salasianes, però aviat va integrar-se a la vida laboral fent de mosso d'una adrogueria i d'aprenent del taller d'un escultor de talles religiosos. Llavors és quan es va matricular a la Llotja per aprendre escultura on va conèixer a Josep Obiols. El seu amic Alavedra afirma que fins i tot va arribar a esculpir el cap de Charlotte Corday la dona que va matar a Jean Paul Marat. Per aquella època va sentir una gran inquietud per formar-se i ho feia llegint els llibres que queien a les seves mans. Lectura i tertúlia formen part del seu món adolescent al costat dels seus companys Emili Eroles, Joan Alavedra, Francesc Ricart, Antoni i Enric Palau. Joves inquiets, amants de la cultura, fervents lectors...

La seva amistat amb llibreters de les parades del Portal de Santa Madrona fou essencial pels seus inicis lectors. Salvat-Papasseit per pocs diners comprava els volums de l'editorial Sampere de València, els de la Biblioteca Sociològica Zozaya i la col·lecció dels Grans Pensadors, que guardava amb molta cura en una lleixa de fusta a la seva habitació.

El llibreter Medina de Santa Madrona deixava, a Salvat i a Alavedra, La Grande Encyclopedie, i allí es parlava de Voltaire, Diderot, Robespierre, Saint-Just i Marat. Joan Alavedra, d'aquesta època, dirà: "Després, jo acompanyava Salvat a casa seva, al carrer Gignàs, en una escala mal il·luminada, bruta, plena de crits i de criatures. La seva mare tenia la cara més dolorosa que he vist, demacrada, pàl·lida, els cabells esbullats, uns ulls dolços i espantats. Obria la porta que donava al menjador. Amb un braç sobre la taula sempre hi vaig veure un home amb barba, assegut, i en silenci. Semblava un 'embarcat'. Salvat em feia entrar a la seva cambra, i passava davant d'ell sense saludar-lo. Jo vaig suposar sempre que

era un rellogat, i després he sabut que hi menjava, però que no dormia a la casa. A la petita biblioteca de Salvat —una caixa amb prestatgeries—, polida i ordenada hi vaig trobar les publicacions de la Institución Libre de Enseñanza i col·leccions de revistes literàries importants. Els llibres impecables. No he conegut mai ningú que els tractés amb més cura que en Salvat. Als vespres anàvem a l'Ateneu Enciclopèdic Popular."

Els seus anhels d'aprendre i d'ampliar les seves lectures el van portar a fer-se soci de l'Ateneu Enciclopèdic Popular (AEP) del carrer del Carme, 30, una entitat obrera que feia de la cultura una mística i la treia al carrer i l'enlairava com una bandera de llibertat. L'AEP havia estat fundat, després de la vaga general del 1902, per dos joves treballadors afeccionats a la lectura, Josep Tubau i Eladi Gardó, que van cercar aixopluc a l'Extensió Universitària per Obrers i, molt aviat, van trobar la col·laboració dels membres de l'Associació Escolar Republicana preocupats per la cultura del poble, entre els quals hi havia Francesc Layret i Lluís de Zulueta. A l'es-

calf d'aquesta fusió, els joves del treball i els de la cultura, va néixer a Barcelona l'Ateneu Enciclopèdic Popular. El seu primer programa anunciava que l'Ateneu es constituïa amb el fi de portar la instrucció a tots aquells que per viure de les seves mans es veien més privada d'ella. El manifest aclaria que l'AEP no era una obra burgesa, ni tampoc el resultat d'un grup d'intel·lectuals que tractaven, tot fent cultura, d'imposar la confessió pròpia als socis, doncs, dins de l'ateneu: "Cada u és amo i client, patrocinat i protector, soci i fundador..." La filosofia de l'Ateneu partia de la base que la cultura significa essencialment el triomf de la llibertat sobre la necessitat i així ho recollia un altre programa: "L'Ateneu ofereix una mica de llum, un recó de coneixement i d'amor, en aquesta ciutat devorada per l'interès, l'odi i les inevitables misèries de la vida material."

L'AEP és un centre de formació permanent portat per autodidactes que autogestionen la seva pròpia "universitat" popular. Els medis que utilitzen són les lectures i les converses públiques, l'ús d'una biblioteca, un laboratori, un museu i un gimnàs, el sosteniment d'una escola nocturna, les excursions científiques, les campanyes cíviques i totes aquelles propostes que sorgien espontàniament dels socis. Un comunicat de l'AEP d'aquell temps diu: "L'esperit que té és un esperit de tolerància i llibertat. A ningú ni a res exclou. Desitja establir una unió necessària entre els que pensen i els que treballen; esperant molt pel futur, individual i socialment, d'aquesta agrupació d'homes independents i honorats, reunits per una mateixa tasca i aspiració."

El moment polític de les primeres dècades del segle XX és efervescent i el debat esclata contínuament a l'Ateneu, el local social resulta petit i han de realitzar les conferències als teatres. Tota aquesta gernació cultural serveix per formar els joves obrers autodidactes que anhelaven construir la seva consciència d'homes lliures. Ambrosi Carrion, que presidí l'entitat, escrigué: "Els que volien formar-se per ells mateixos llegien a les palpentes, podríem dir, atrets per títols i autors trobats als diaris o proposats per un company. Així es formaven els autodidactes amb lectures unilaterals... La literatura redemptorista feia estralls despertant un afany iconoclasta. Aquest era exercit en nom d'una cultura popular que volien establir arrasant tot allò que no era seu... Els poetes contemporanis posteriors a Maragall no els interessaven: els tenien tots per noucentistes, concepte per a ells definidor d'una mentalitat burgesa reaccionària".

L'Ateneu Enciclopèdic Popular fou una pedra per la vida política, social i cultural de Catalunya. A aquesta entitat cultural i obrera arriba Joan Salvat-Papasseit l'any 1911, a través de l'amistat amb Josep Maria de Sucre, per a fer de bibliotecari, això li permet capficar-se en l'univers dels llibres i, amb la lectura, construir el seu bagatge intel·lectual, a través d'una barreja d'autors llibertaris, naturalistes, regeneracionistes i modernistes. Salvat-Papasseit devora llibres, l'un darrere

l'altre: A la biblioteca de l'Enciclopèdic Salvat pot llegir: Nietzsche, Ibsen, Maeterlinck, Gorki, Sué, Nordau, Tolstoi, Kropotkin, Nakens, Bulffi, Zola, France, Tolstoi, Costa, Azorín, Almirall, Zola, Ruiz, Guyau, Volney, Lamennais, Renan, Pi i Margall, Graves, Hugo, Jaurès, Cortiella, Alomar, Brossa, Gener, Maragall, Verdaguer, Brant, Ganivet, Unamuno, Reclus... D'aquest darrer llegeix la seva magistral obra: *El Hombre y la Tierra*, una bella edició il·lustrada de sis volums, editada per les publicacions de La Escuela Moderna i el llibre de Kropotkin *Autour de ma vie* en una edició dedicada per l'autor rus a l'Enciclopèdic.

L'any 1913, amb dinou anys, forma part de la Junta de l'Ateneu com a Bibliotecari i el seu amic Alavedra com a Arxiver. El president n'és Josep Maria de Sucre, poeta i publicista; al seu costat s'aplega una munió de joves plens d'inquietuds: Antoni Calderer, escriptor i crític literari; Josep Tubau, paleta i gran lector; Oliveri Clara, mestre i pe-

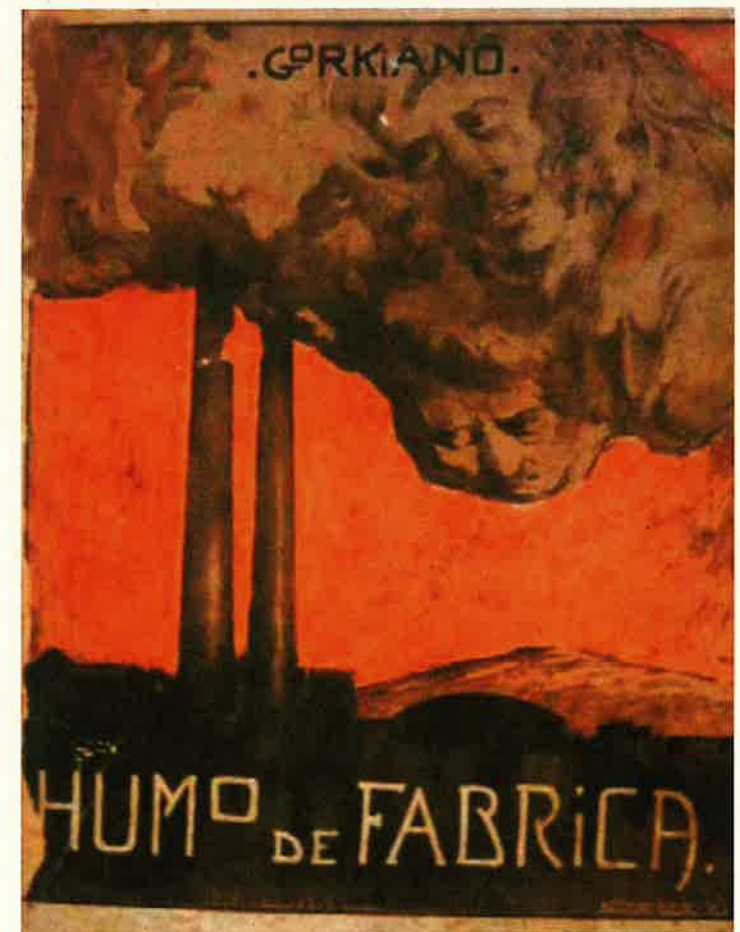
dagog; Francesc Granada, excursionista vibrant; Ramon Martínez Gras, animador dels concerts musicals; Manuel Ainaud, mestre i pedagog; Joan Amades, afeccionat a la recerca folklòrica i esperantista; Feliu Elias, Apa, dibuixant; Maria Baldó, mestra i pedagoga; Josep Miró i Folguera, periodista; Josep Ferran i Torras, professor d'oratoría; Amador Revilla, filòsof autodidacta; Pere Mialet, autor dramàtic de la Secció Literària; Eladi Gardó, republicà radical; Aureli Capmany, folklorista; Feliu Jané, obrer cenetista; Josep Parunella, pedagog; Andreu Nin, mestre de l'Escola Horaciana i tants altres que, com Salvat, acudeixen a l'AEP a cercar una mica de llum en aquella Barcelona "tràgica" de la segona dècada del segle XX.

Salvat-Papasseit freqüenta sovint les conferències que, a l'AEP, ofereixen professionals de primera línia de la cultura, són homes de la talla d'Anselmo Lorenzo, José Nakens, Salvador Seguí, Ernest Vendrell, Dídac Ruiz, Luis Zulueta, Jaume Aiguader i Miró, Eugeni D'Ors, José Ortega y Gasset, Àngel Samblancat, Santiago Valentí Camp, Lluís Companys, Peius Gener, Joan Puig i Ferrater, Àngel Pestaña i els pintors Joaquim Torres-García i Rafael P. Barradas.. Francesc Layret pronuncià unes lectures comentades que van tenir un gran seguiment popular: *Vida social de leyes y autoridades* de Pedro Dorado Montero; *La acción moral moderna* de Gabriel de Seailles; *Progreso y miseria* de Henry George; i *Vida de Don Quijote y Sancho* de Miguel de Unamuno.

Un altre conferenciant de l'AEP és Felip Cortiella que digué la conferència Irradiacions, subtitulada "De la simplicitat de cor i elevació moral i intel·lectual com a condició essencial per a la més alta creació i fruïment de la bellesa". Les irradiacions de Cortiella seran un punt de referència per l'imaginari del jove Salvat, que farà servir el mot en el seu periple poètic avantguardista amb el seu llibre *L'irradiador del port i les gavines*. Cortiella també fomenta el teatre, d'Ibsen i presenta amb el seu grup dramàtic *Un enemic del poble*. Salvat-Papasseit, el 1917, fundarà la revista *Un enemic del poble*. Altres conferències de l'Ateneu Enciclopèdic Popular són les del Teatre Principal on Ramiro de Maeztu parla sobre "Obrers i intel·lectuals"; Gabriel Alomar exposa les seves poètiques elucubracions sobre el "Catalanisme socialista" i sobre "El futurisme"; Marcel·lí Domingo planteja els camins de la política pedagògica; Josep Vidal i Tarragó presenta el tema candent de "Catalunya davant d'Espanya"; i Jaume Brossa fa una demolidora crítica de la vida política i social catalana.

Salvat-Papasseit, que forma part de la secció literària de l'AEP, és elegit pel càrrec de secretari general, tal com diuen els comunicats de *Las Noticias*, primer del 12 de març de 1913: "En la Junta celebrada anteanoche por la Sección de Literatura y Bellas Artes del Ateneo Enciclopédico Popular, fueron elegidos presidente don José Artís y secretario don Juan Salvat". I en el segon comunicat de 18 de juliol de 1915: "La Sección de Literatura y Bellas Artes del Ateneo Enciclopédico Popular ha elegido presidente a don Armengol Alsina, secretario a don J. Salvat-Papasseit, y vocal a don Pablo Felisart".

La Secció de Literatura de l'AEP va realitzar una important tasca de divulgació de la poesia catalana i castellana, organitzant cicles dedicats als millors poetes de l'època: Josep Carner, Joan Alcover, Josep M. López-Picó, Guerau de Liost, Gabriel Alomar, Josep Maria de Segarra i Josep Lleonart, Rubén Darío, Juan Ramón Jiménez, Eduardo Marquina, Antonio Machado, Manuel Machado, Miguel de Unamuno, Macias Picavea, Ramón M. del Valle Inclán i Francisco Villaespesa. La secció té cura d'organitzar un grup de lectura artística: "Se proposa també col·laborar en el cicle de conferències que sobre literatura castellana contemporània ara s'està organitzant, com així mateix preparar una Festa del Sonet i treballar perquè es donin a l'Ateneu conferències tractant de

la importància que té la lectura artística, encarregant-se'n actors i literats prestigiosos. Com auxiliars a la classe de lectura, es donaran curssets de Retòrica i Poètica, Ortofonia, Fisiologia de l'aparell vocal i Estètica literària". L'Enciclopèdic tributa homenatge a Joan Maragall, que serà un dels poetes que més empremta deixaran en l'obra del jove Salvat.

L'esperit cultural que anima els socis de l'AEP traspasa les pròpies parets del centre i s'expandeix per la ciutat. Així, amb aquest esperit, no és gens estrany que Salvat-Papasseit i els seus amics fundin el Grup Antiflamenquista pro Cultura. La influència de l'escriptor madrileny Eugenio Noel es deixa sentir entre els joves ateneistes barcelonins: "Cultura! (diu Alavedra), —quin nom màgic per Salvat!— i havia provocat el seu primer escrit en la nostra llengua: Escolta català!, comença el Manifest que ell va escriure, i, que, després enganyàrem d'amagat per les parets de Barcelona."

Salvat magnificava tant el nom de la cultura que l'arribà a mitificar i, com a fill del seu temps, d'extracció humil i proletària, la feu enlairar com un estel sobre el seu univers i —fins i tot— la denominà: "Kultura". Els joves que posen en marxa aquesta lluita antiflamenquista i antitaurina a Barcelona són Salvat-Papasseit, Joan Alavedra, Enric Palau i Daniel Cardona: "Cal remarcar —diu Alavedra— que aquests dos amics, que s'etiquetaven de "nacionalistes republicans obreristes" influïren poderosament en la manera de pensar de Salvat.". El grup es posà en contacte amb Eugenio Noel, Eugeni d'Ors, el doc-

tor Martí i Julià, Anselmo Lorenzo, Josep Comaposada i Marcel·lí Domingo, per demanar-los escrits que combatessin les curses de braus. "Un diumenge a la tarda —parla, Alavedra— impresos en fulls, anàrem a tirar-los a grapats en plena Plaça de les Arenes: —*Fora d'aquí plebeus!*, cridava Salvat."

Xènius escriurà una de les seves glosses a La Veu de Catalunya per parlar dels joves antiflamenquistes barcelonins que fan campanya antitaurina emulant a l'escriptor madrileny Eugeni Noel. Arreu d'Espanya s'havia sentit la veu de Noel enlairant la bandera de l'antiflamenquisme: "Para ser apóstol —escribia Noel— de un ideal no es suficiente hablar o escribir bien acerca de ese mismo ideal; lo necesario es lanzarse a la provocación del contrario, a la guerra, salir a su encuentro y vencer".

La formació de Salvat a l'Ateneu li permetrà obtenir opinió pròpia i manifestar-la lliurement a través de la seva ploma rebel, i, d'un dia a l'altre, comença a publicar articles de contingut social amb el pseudònim de «Gorkiano», a la premsa proletària: *Energía*, *Los Miserables*, *La Justicia Social*, *Sabadell Federal*... Publicacions llibertàries, socialistes, republicanes federals. Molts d'aquests articles els recollirà el 1918 a *Humo de fábrica*. Durant la seva etapa de periodista proletari va ser reprimit per un article sobre Portugal que acabava d'abolir la monarquia i proclamar la República. El judici de Salvat es va celebrar el dia 26 de març de 1916 a la Sección Segunda de la Audiencia de Barcelona. El tribunal va qualificar l'article "Un pueblo, Portugal" de "delito de excitación a la sedición". Malgrat la brillant defensa de l'advocat Eladi Gardó, aleshores regidor de l'Ajuntament de Barcelona pel Partit Radical i soci fundador de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el jurat va pronunciar el veredict de culpabilitat i va condemnar-lo a dos mesos i un dia que va patir a la presó Model.

A la seva etapa de membre de l'AEP viu també una certa bohèmia revolucionària amb les tertúlies del Bar del Centro a la Rambla del Mig on es reuneix la redacció del periòdic *Los Miserables*. Allà s'hi troba amb Fernando Pintado, Àngel Samblancat, Plató Peig, Mateo Santos, Diego Ramón, Lluís Capdevila, Emili Eroles... Salvat-Papasseit passa moments difícils sense feina, sense diners, vivint de l'ajuda de la seva mare i de la seva promesa Carme Eleuterio.

Però la seva vinculació amb l'Enciclopèdic continua fins i tot quan treballa de vigilant nocturn al Moll de la Fusta de Barcelona, doncs freqüenta la biblioteca i s'inscriu al curs elemental de francès amb el professor Enric Bramer i al de català amb el

mestre Josep Parunella. Una targeta postal de Salvat-Papasseit a Joan Puig Pujol director de *Sabadell Federal* de Barcelona, 30 de maig de 1916, diu: "Perdoneu si la ploma escriu malament. Estic a l'Ateneu Enciclopèdic i les de l'Ateneu sempre semblen escombres. Visca la pau del món! Vostre, Gorkiano".

A finals de 1916 gràcies a Eugeni d'Ors que li presenta Santiago Segura entra a treballar a les Galeries Laietanes, aleshores ja havia començat a escriure en català a *Sabadell Federal*. El 1917 funda *Un enemigo del poble*. Fulla de subversió espiritual, del que van sortir 18 números fins el maig de 1919. Salvat-Papasseit va publicar els aforismes dels Mots-propis, biografies, articles d'opinió, el manifest "Sóc jo que parlo als joves" i els seus primers poemes d'avantguarda. En el número 7 de novembre de 1917 es defineix àcrata: "Jo mateix m'he posat en aquesta secció, on hi aniran sortint els millors i els més nous dels joves d'ara. Jo no sóc, doncs, modest. Estic enamorat d'aquests ulls meus, petits, però profundes, perquè esguarden al lluny, i d'aquest front tan alt, que ho és per tant que pensa. No camino pels altres, i no bellugo els peus sinó és per avançar i trepitjar quelcom. M'estimo als insurgents més que no als conformistes i oprimits. Processat i portat al banc dels acusats per una causa noble, he estat condemnat per un Jurat d'indoctes i un Tribunal de vells. Jo ara vaig contra aquests i la dita Justícia. I no sóc un programa, sinó una realitat, una forma tangible primer que no una imatge. Ni vull agrair res a aquells amb els qui he anat, perquè no he tingut mestre. Jo no prometo res. Només camino. Jo no sé el què em proposo. El tenir un propòsit no és fer feina. Val més ésser gosat. Ara sols prenc esment de les coses eternes per damunt de les lluites que són materials. (...) Jo no vull allistar-me sota de cap bandera. Són el ver distintiu de les gran opressions. Àdhuc el Socialisme n'és una nova forma d'opressió, perquè és un estat nou seguidor de l'Estat. Seré ara el glossador de la divina Acràcia, de l'Acràcia impossible en la vida dels homes, que no senten desig d'una Era millor".

Joan Salvat-Papasseit, que va viure només trenta anys, va deixar-nos una obra realment important sis llibres de poemes, nombrosos articles en la premsa de l'època, versos esparços a diverses revistes, els contes per a les seves filles (Salomé i Núria) titulat *Els nens de la meva escala* i uns quants poemes en castellà publicats a les revistes ultraistes madrilenyes. Salvat-Papasseit personatge polièdric fou autor proletari, pensador llibertari, però sobretot va destacar com a poeta... avantguardista, líric, costumista, popular,

romàntic, eròtic... En el poema "Divisa" de *La gesta dels estels* (1922), el Salvat-Papasseit romàntic es posa a l'avantguarda com els cavallers incendiàries de mots adolescents en la lluita de l'amor:

Fem l'escamot dels qui mai no reculen

i sols un bes els pot fer presoners

fem l'escamot dels qui trenquen les reixes

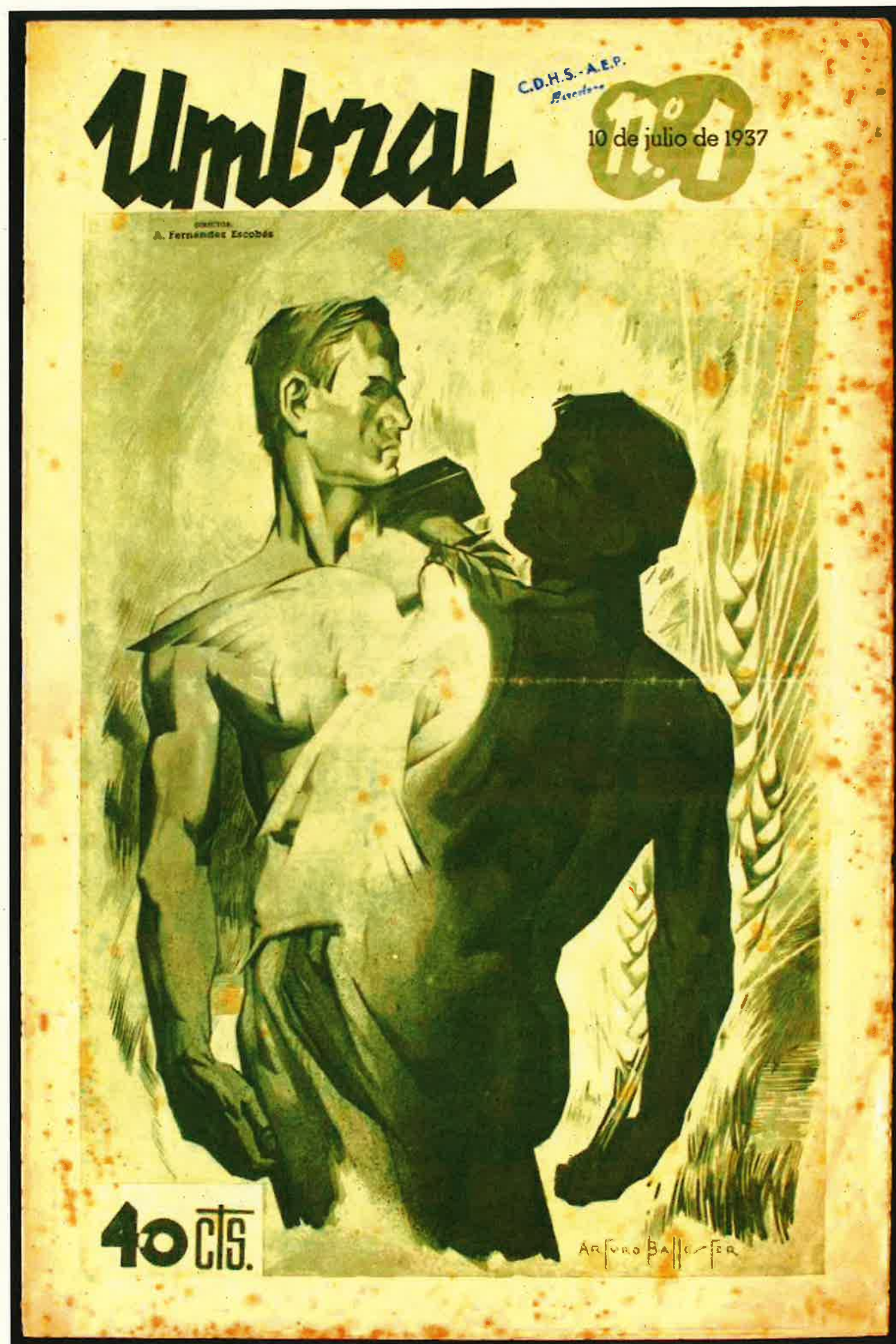
i no els fa caure sinó un altre bes.

Fem l'escamot dels soldats d'avantguarda:

el primer bes que se'ns doni als primer.

Ferran Aisa

La revolució anarquista ibèrica de fa noranta anys: Una experiència única i irrepetible?

Per quins set sous a Catalunya i a tota la pell de brau no ha renaixut un moviment anarquista potent en el trànsit de la mal anomenada "societat del benestar" al neoliberalisme?

1.- Els hereus a l'ombra dels revolucionaris dels anys trenta

Per un moment, va semblar que la cosa podria anar de forma diferent. Molts de nosaltres hem pogut veure la fantàstica exposició amb més de 700 peces, del 2021 i principis d'enguany sobre l'underground dels anys setanta i primers vuitanta del segle passat al Palau Robert de Barcelona. El comissari d'aquella exposició, Pepe Ribas, explicava la importància de la mostra en aquests termes:

"Van ser uns anys de creativitat desbordant, sense canons imposats, viscuts al marge de prebendes, partits i institucions. Les incoherències del règim franquista en la seva decadència, la persecució centrada en els partits polítics marxistes i independentistes, i la distància geogràfica que ens allunyava del centre neuràlgic de poder, van fer possibles unes esquerdes per les quals es va colar una part de la joventut inquieta i connectada amb els corrents contraculturals que arribaven de fora del país."

L'ideari dels seus organitzadors queda reflectit en els termes que segueixen (la cita és llarga però paga la pena):

"Durant uns anys d'inestabilitat política, per la lluita entre franquisme i democràcia, (certa) joventut va poder viure en un marge llibertari. Va ser una necessitat existencial urgent escapar de les urpes de l'autoritarisme en temps de rock-and-roll, de contracultura i del Maig del 68 francès. No va ser fàcil. Va costar angoixes, multes, segrestos, cops, judicis i detencions. No obstant això, la imaginació i l'entusiasme van desbordar els murs de qualsevol tenalla. L'experiment de la llibertat va afavorir trobades físiques, associacions, viatges i espais compartits que avui poden semblar inversemblants. Es va renovar la música popular a través del folk, de la música progressiva i també de la música laietana; van néixer companyies de teatre que van revolucionar l'escena incorporant el mim, la màscara, allò grotesc, l'expressió corporal i l'enginy. Per molts cops que dificultessin el camí, l'art es va unir a la vida. Aquell desvergonyiment i aquella ruptura vital va multiplicar la set poètica i la necessitat de conversar fins a compartir les experiències entre nosaltres. Va néixer el còmic underground com a metralla contra el cervell oprimat. Es van obrir espais de llibertat on trobar-se, parlar i escoltar música. Van ser molts els que van fugir de les famílies autoritàries per compartir habitatges i muntar comunes. La Rambla barcelonina es va transformar en un fòrum públic on la gent es trobava gratuïtament sense necessitat de telèfons. Van aparèixer revistes contraculturals sense subvencions ni insercions publicitàries, així com multitud de fanzins i de quaderns de poesia. No només es va lluitar per normalitzar la sexualitat, el feminisme i la lluita homosexual a favor de la igualtat de drets, també es van elaborar

alternatives de medicina natural i es van desenvolupar lluites ecologistes i estudis sobre les energies renovables i de l'agricultura ecològica. En psiquiatria es va lluitar per acabar amb els electroxocs i els manicomis. Va néixer l'objecció de consciència i la lluita per l'amnistia, també dels presos comuns. La posada en pràctica d'altres formes de vida va fer possibles moltes de les mentalitats i llibertats civils de les quals avui gaudim en la nostra quotidianitat sense adonar-nos que tenen un origen i que res és com abans del 68.¹ Però aquesta primavera llibertària va quedar en això. No hi va haver possibilitats objectives d'empalmar amb el que havia estat el moviment de masses anarcosindicalista de les primeres dècades de segle.

La ficció de vegades hi toca tant o més que la història acadèmica. Així, un personatge del novel·lista català David Castillo, alter ego seu, Dani Cajal, verbalitza el que es va viure en la Transició:

"Del comunisme inicial va virar cap a l'anarquisme, influït per les lectures de Seguí i Àngel Pestaña, i encara adolescent va participar en la refundació de la CNT (...) Cansat dels debats buits i de les divisions es va apropar a grups de l'esquerra radical procedents dels GARI, els MIL i el Front Llibertaire i va participar com a membre de la secretaria d'organització de la Federació de Barcelona en el Congrés de València del 1978. Les diferències amb la vella guàrdia anarquista van provocar el cisma de l'organització. Va viure l'excitació del míting de Montjuïc i de les Jornades Llibertàries del Parc Güell, on conflüïren la lluita revolucionària i el moviment contracultural, tots dos impregnats de l'esperit dels moviments del 68. Al llarg de la novel·la sovintegen les informacions sobre la situació en què es troba la CNT en els anys de transició, sumida en un procés de refundació en què els vells anarquistes exiliats i els

joves militants formats en l'antifranquisme lluitaven per assolir el poder de l'organització. Dani Cajal formava part d'aquests darrers. Ells i els seus companys [...] es trobaven perplexos dins d'una organització que consideraven juràssica, plena de carques i de somiatruïtes. Les converses amb els representants de l'exili a París i a Tolosa, esdevenien surrealistes. Cadascú tenia una versió de com es podia haver guanyat la guerra, però tots malvivien podrint-se en la derrota." (Castillo 1999, 122)²

I és que, en efecte, novel·les com les de David Castillo, que tenen per protagonista Dani Cajal, fins a cert punt, com hem dit, un alter ego de Castillo -*El cel de l'infern* (1999), *No miris enrere* (2001) y *El tango de Dien Bien Phu* (2020)- ens permeten recórrer la memòria de l'anarquisme català i espanyol des de la Guerra Civil fins a la transició democràtica, establint una línia de continuïtat que il·lumina un aspecte potser no prou estudiat dins del moviment de recuperació del passat llibertari ibèric.

Des del 1975, a l'Espanya postfranquista, a Catalunya, l'anarquisme i tot de moviments contraculturals associats van ser expulsats del nou ordre instaurat sota el pacte de consens i d'oblit imposat durant la restauració democràtica.

Si *El cel de l'infern* (ambientada a inicis dels anys 1980) ens mostra encara les convulsions finals de la lluita llibertària i la consegüent repressió policial i judicial, *No miris enrere*, ambientada en els primers anys del nou mil·lenni, posa en solfa de ficció el fracàs dels ideals utòpics, paral·lel al del moviment situacional.

Per la seva banda, *El tango de Dien Bien Phu* (Edicions 62 / Edhasa) segueix la trajectòria d'alguns perdedors de la guerra civil, refugiats republicans, vides petites i anònimes, entre ells l'avi de David Castillo, qui pretén "construir el relat des de la veritat, des del punt de vista dels pàries de la terra que, de vegades, poc té a veure amb la mirada dels historiadors."³

La trajectòria dels personatges de ficció de Castillo em sembla ben reveladora de l'estat d'ànim del qui podríem dir-ne hereus a l'ombra dels revolucionaris de fa gairebé un segle.

1 L'underground i la contracultura a la Catalunya dels 70: un reconeixement. Comissariada per Pepe Ribas amb la col·laboració de Canti Casanovas (Palau Robert, Barcelona). <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/410465/lunderground-contracultura-catalunya-dels-70-reconeixement>

2 Joaquim Espinós Felipe. "Memòria de l'anarquisme. Dani Cajal versus David Castillo". eHumanista/ IVITRA. 2021, 19: 232-240

3 *El Periódico*/ Barcelona/ 8 de gener del 2020

2.- L'anarquisme com a au fènix

Se sap que el franquisme i la "cultura" que se'n derivà van silenciar l'anarquisme. De dues maneres: en primer lloc, per la repressió i violència terrible, física i simbòlica, exercida per la Dictadura. I, en segon lloc, perquè en les dues formes de cultura resistencial dominants dels anys de la Dictadura, el catolicisme social i conciliar, per una banda, i el marxisme per l'altra, l'anarquisme gairebé no hi té lloc.

Hi podríem afegir encara un altre factor de l'eclipsi de la perspectiva llibertària, que seria el bandejament i gairebé menyspreu de què va ser objecte en l'àmbit acadèmic.

El tema és complex. Paco Madrid carrega els neulers en la història social en vigor:

*La historia social se va pareciendo cada vez más a un inmenso aprisco en el que son encerrados sus protagonistas para observar sus reacciones y ajustarlas a sus hipótesis. La receta es simple, pero muy elaborada: una porción de demografía, un filete de economía troceado, unos cuantos obreros salteados y todo ello cocinado a fuego muy lento y después aderezado con varias especias más o menos fuertes: huelgas, motines y alguna que otra insurrección, muy bien dosificadas.*⁴

Madrid és molt crític amb l'acadèmia d'esqueres, la marxista en particular, per la forma com tracta la història del moviment llibertari. I també amb la historiografia anglosaxona liberal.

Qualsevol estudiós de la cultura llibertària s'ha plantejat la qüestió de per què en el sòl ibèric no ha renascut, en el trànsit de l'auge de la societat del benestar al neoliberalisme, un moviment anarquista potent. Per a l'historiador Xavier Díez:

*Si la CNT del primer tercio del siglo XX representó un para-estado que pretendía organizar a las clases populares (...), a partir de la Transición se configura un anarquismo cada vez más difuso e individualista, muy lejos de convertirse en una alternativa institucional.*⁵

D'una banda, està fora de dubtes que, a l'estat espanyol, en el tram final del franquisme, i en la democràcia imperfecta monàrquica a què aquest va conduir, una cultura crítica d'herència llibertà-

ria ha tingut molta importància en el terreny intel·lectual i menys importància en el terreny social i sindical. (Només cal pensar en el pes de la contracultura catalana i espanyola als anys setanta).

Però, d'altra banda, el reformisme pactista dels grans sindicats subvencionats per l'estat es va anar imposant fins al present, tant a Espanya com a Catalunya.

En qualsevol cas, és evident que l'anarquisme, aquesta forma de pensar i de viure que proclamà la llibertat individual i la igualtat col·lectiva, ha vist com el seu interès no ha decrescut, sinó al contrari, sobretot des dels anys seixanta del segle passat.

Òbviament, quan parlem de la fortuna del corrent llibertari cal distingir entre el terreny de l'acció política, social i sindical (on l'anarquisme contemporani ha donat pocs resultats, encara que significatius i reveladors) i el de la teoria (el pensament), on, a nivell internacional, les idees llibertàries mostren, com acabem d'assenyalar, un gran poder regenerador.

La historiografia actual torna al tema de la naturalesa de la revolució anarcosindicalista de fa gairebé un segle. Una revolució que va tenir un final desastrós amb la dictadura feixista del general Franco.

La reavaluació de personatges clau del moment revolucionari, com poden ser Joan Garcia Oliver o Frederica Montseny entre d'altres, constitueix una premissa d'aquest renovat interès per aquell fenomen social i polític que va comportar la possibilitat d'una societat sota control obrer i autogestionada.

Tot això en una conjuntura que no tenia res a veure, en molts aspectes, amb el present, quant a condicions socials i culturals.

Tant Joan Garcia Oliver com Frederica Montseny van ser autodidactes. La classe obrera industrial i pagesa de les primeres dècades de segle no tenia gaires oportunitats per a una formació reglada. L'educació no formal i informal li arribava via ateneus obrers, premsa i publicacions populars, a través del carrer, la lluita sindical i la disciplina del dur treball industrial.

4 Article de Paco Madrid sobre historiadors universitaris i anarquisme escrit en 2005 i publicat a BICEL. Vegeu: <http://elecodelpalancia.blogspot.com/2014/08/antiguo-articulo-de-paco-madrid-sobre.html>

5 Alex Romaguera. Reseña de "Nosaltres els sense nom...". Público. Barcelona, 10/03/2022 <https://www.publico.es/culturas/xavier-diez-garcia-oliver-resultado-clases-dominantes.html>

És significatiu l'interès que susciten personatges com els abans esmentats, els llibres dels quals haurien estat darrerament objecte de reedicions.⁶

Què va contribuir a aquest final desastrós, marcat per la repressió, l'exili i fins a l'extermini físic de demòcrates i anarquistes?

En quins aspectes va fallar la teoria i la pràctica anarquista en aquells moments decisius?

Com es va enfocar, des de llocs decisoris, la qüestió del poder?

Com es va posar o no es va posar fre i límit a la violència incontrolada i com es va poder o no poder distingir entre violència incontrolada i violència revolucionària?

Com es va posar (i s'ha posat) en valor l'aportació original de l'anarquisme en cultura, educació o drets humans, feminisme, etc.?

3.- Reflexió sobre anarquisme i poder (amb l'hidra feixista que torna a treure el cap)

Totes aquestes qüestions no són en absolut ni frívols ni fútils.

Podem dir que, per descomptat, enllacen amb el que importa a tots aquells qui, en l'actualitat, es continuen preocupant per la relació entre anarquisme i poder.

Anarquisme i poder. Una dicotomia ineludible, atès que l'anarquisme només es pot establir i consolidar a base de poder col·lectiu.

Com raona justament Cathérine Malabou, deixeble del filòsof Derrida, mentre no aclarim la qüestió dels lligams entre anarquia i poder, aquest tema no parerà de turmentar l'anarquisme, com una mena de cançó enfadada i empenyadora que no podem fer callar de cap de les maneres.

La filòsofa francesa té tota la raó quan ens recorda que liquidar l'estat o el govern no equival en absolut a liquidar el poder, els poders. Un poder descarnat i impúdic capaç de doblegar l'estat, com quan el milionari Trump president obligava els agents de l'FBI o de la CIA a fer despesa milionària als seus hotels durant la pandèmia.

La gran pregunta és, doncs, què ha de fer, què cal que faci l'anarquisme amb el seu propi poder?

⁶ Juan García Oliver (2015). El eco de los pasos. (Ruedo Ibérico), Biblioteca Virtual. Omegalfa; Id. (2021), Nosaltres, els sense nom. L'anarquista oblidat: de pistoler a ministre. Barcelona: La Campana (Antologia de X. Díez).

Contestar-la implica "de-construir" l'anarquisme.⁷

Des de la Barcelona i la Catalunya que van ser en el seu moment l'epicentre de la gran transformació anarcosindicalista de la societat és totalment pertinent buscar respostes adients a la pregunta anterior. I ho és perquè la història de Catalunya o si voleu, en terminologia de Joan Fuster, dels Països Catalans, és la d'una constant tensió amb el poder estatal castellà, almenys des del segle XVII. Catalunya és una nació sense estat.

Una nació on el germen de la concòrdia i el de la discòrdia, entre el seny i la rauxa, es van fent notar i on l'oportunitat de la reestructuració de poders sobre base igualitària, republicana i anarquista va apareixent en moments claus.

Va sorgir amb esclat el 1936-1937 amb la gran transformació anarcosindicalista de la societat.

I ha aparegut el 2017 amb la revolució democràtica a favor de la República Catalana, tancada en fals a hores d'ara.

Però d'això ja en parlarem un altre dia.

Pere Solà i Gussinyer

Octubre 2022

⁷ Cathérine Malabou (2022). Au voleur ! Anarchisme et philosophie. París: PUF, p. 158.

Dossier

La problemática de la vivienda

Abordamos este trabajo con la pretensión de compartir algunas ideas y conceptos que nos puedan ayudar en la tarea de caminar y construir vínculos de sociabilidad en la difícil tarea de levantar una sociedad bien diferente de en la que nos han sumergido.

Detrás de cada gran fortuna, hay un delito, Balzac

El engaño y la estafa de un grave deber de Estado

Corolario de la Revolución Francesa, en agosto de 1789, la Asamblea Nacional Constituyente promulgó la Declaración de los Derechos del Hombre y del Ciudadano, cuyo artículo 1º expresaba: *Los hombres nacen y permanecen libres e iguales en derechos. Las distinciones sociales sólo pueden fundarse en la utilidad común.* Y en el artículo 17: *Por ser la propiedad un derecho inviolable y sagrado, nadie puede ser privado de ella, salvo cuando la necesidad pública, legalmente comprobada, lo exija de modo evidente.*

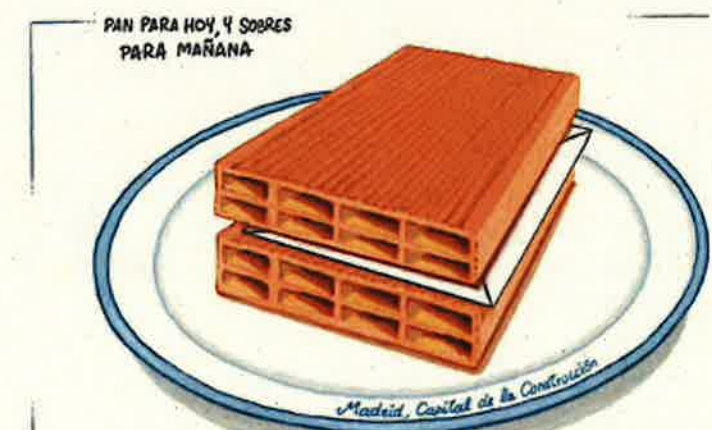
En diciembre de 1948, las recién constituidas Naciones Unidas proclamaban la Declaración Universal de Derechos Humanos como respuesta a los "actos de barbarie ultrajantes para la conciencia de la humanidad" (recordemos los setenta millones de muertos); en su artículo 25 permanece escrito: Toda persona tiene derecho a un nivel de vida digno, lo que incluye alimentación, vivienda, asistencia médica y servicios sociales.

Y aún: la vigente Constitución española proclama en su artículo 47: Todos los españoles tienen derecho a disfrutar de una vivienda digna y adecuada. Los poderes públicos promoverán las condiciones necesarias y establecerán las normas pertinentes para hacer efectivo este derecho, regulando la utilización del suelo de acuerdo con el interés general para impedir la especulación. La comunidad participará en las plusvalías que genere la acción urbanística de los entes públicos.

Las proclamas de derechos y deberes están hechas desde los púlpitos de las democracias burguesas, que son las que tenemos; aquellas añaden que tales derechos son la expresión de la libertad de que goza la ciudadanía, en tanto que ésta -el pueblo- delega en el gobierno *elegido* la responsabilidad de hacer cumplir tales derechos.

Es en este paraíso de derechos donde tenemos que enmarcar y analizar la situación de la vivienda, situación real que nada tiene que ver con los anteriores enunciados por cuanto la existencia de un derecho en la sociedad, conlleva a que los gobiernos deberían hacer lo posible para que aquél se cumpla, de tal manera que tratándose de derechos constitucionales, el no hacerlo es una gravísima omisión y un acto de traición al pueblo.

Unas notas históricas nos pueden ayudar a entender el actual estado de las cosas.

Una historia de dolorosas consecuencias

Muerto el dictador español en 1975, los gobiernos socialistas y populares rivalizaron entre sí en el desarrollo y el crecimiento del gran capital en España mediante la expoliación o apropiación del suelo para facilitar una consecuente y coordinada especulación inmobiliaria.

A partir del año 1982, los sucesivos gobiernos del PSOE pusieron la mira en el urbanismo, el suelo y la vivienda, haciendo suya la opinión del ministro franquista, Arrese, que la había resumido en la miserable frase: *queremos una España de propietarios, no de proletarios*.

En 1985, con los socialistas en el poder, el ministro Boyer daba a conocer su famosa ley, que modificaba los alquileres urbanos pasándolos de indefinidos a temporales, permitía un incremento

del PP y del PSOE que datan desde el año 1995 hasta el año 2007.

El segundo momento se dio con la promulgación de la ley del régimen del suelo por parte del gobierno popular de Aznar en abril de 1998, con la reforma y la falacia según la cual cuanto más suelo se calificara como urbanizable, más barato sería y, en consecuencia, también lo sería la vivienda; para ello promulgaron una ley que fue la culminación de la anterior reforma socialista y que significaba la liberalización del suelo. Salvo por una disposición jurídica, todo el suelo era urbanizable, con lo que abría de par en par la caja de las corruptelas en los ayuntamientos pues, en el momento de ser recalificado, aumentaban como la espuma las plusvalías del terreno; así mismo se cedían a las comunidades autónomas las competencias en materia de ordenación urbanística y se reducía el coeficiente de

Oferta de viviendas de segunda mano en venta Barcelona y el Raval

Precio medio de oferta (€/m2). Datos anuales 2013-2023

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bna. €/m2	3.019	3.188	3.392	3.879	4.284	4.344	4.115	4.009	2.932	4.058	4.167
Raval €/m2	2.614	2.404	2.775	3.251	4.029	4.034	3.790	3.587	3.409	3.374	3.386
Precio piso 70 m2 en Bna.	211.330	223.160	237.440	271.530	299.880	304.080	288.050	280.630	205.240	284.060	291.690
Precio piso 70 m2 en el Raval	182.980	168.280	194.250	227.570	282.030	282.380	265.300	251.090	238.630	236.180	237.020

Fuente: Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Ajuntament de Barcelona

desmesurado del precio de los mismos, suprimía la prórroga forzosa en los arrendamientos de viviendas y concedía libre acceso a inversiones extranjeras. Esta fase es importante porque se ponen las bases para el gran apogeo de la especulación inmobiliaria-financiera. Para impulsarla a pleno rendimiento, en 1990 el gobierno de F. González aprobó una nueva reforma de la ley del suelo en la que, sobre todo, facilitaba la conversión de suelo rústico en urbanizable mediante el derecho a urbanizar y edificar.

Los ministros socialistas llevaron a cabo una cascada legislativa, como las leyes sobre Régimen de Sociedades y Fondos de inversión inmobiliarios y sobre Fondos de Tributación Hipotecaria (1992) que empujaban a la gente hacia la compra de viviendas a cambio de hipotecar la vida; además de legalizar los grandes *booms* especulativos financiero-inmobiliarios: primero el que terminó con la crisis posterior a los Juegos Olímpicos de 1992 y, a continuación, el llevado a cabo por los gobiernos

cesión obligatoria de los promotores a los ayuntamientos. Será la etapa de jactanciosos proyectos megalómanos y multimillonarias corrupciones, diversos aeropuertos sin aviones, estaciones y líneas

del tren de alta velocidad sin pasajeros, ciudades de las artes y museos sin obras de arte, parques temáticos elevados a la categoría de obras de estado, circuitos de carreras y visitas del Papa, hoteles y apartamentos en toda la línea de mar... visibilizando todo el esperpento hispánico. Es la fase especulativa en la que se moverán los mayores volúmenes de capitales y a mayor velocidad, miles de millones de dinero negro para ser lavado o dinero lavado para ser blanqueado. Se ha generado tanta corrupción que, por su desmesura, hasta ya oír hablar -propaganda- sobre ella.

Destacaremos la ideología que presidía estas leyes, que era y sigue siendo la de que cualquier movimiento operativo debe generar dinero, y que el dinero está mejor gestionado en pocas manos

Banca y unas cuantas familias como tenedoras, corporaciones, sociedades, etc.

En 1986 España entró a formar parte de la Unión Europea (UE), con la consiguiente llegada de una lluvia de dinero procedente de los Fondos europeos: una media de unos 6.000 millones de euros anuales hasta 2013; ahora bien, el 50,6% fue a parar a unas pocas grandes constructoras, entre ellas un *lobby*

Media de los salarios brutos 2000-2022 en España

Fecha	Salario Medio
2000	17.319 €
2002	18.601 €
2004	20.045 €
2006	21.168 €
2008	23.252 €
2010	24.786 €
2012	25.894 €
2014	26.191 €
2016	26.449 €
2018	26.922 €
2020	26.028 €
2022	28.360 €

El 40% de los asalariados ganó entre 1.440,1 y menos de 2.373,7€ en 2022. Un 30% ganó 2.373,7€ o más y el 30% restante menos de 1.440,1€. (Salarios brutos)

de seis grandes empresas de las que también son accionistas bancos y cajas; un 32% a capital humano: fondos municipales, fondos de formación para sindicatos etc., y el 17% a ayudas a empresas. Estos miles de millones han propiciado mucha corrupción y un nuevo caciquismo.

La Rambla del Raval supuso el derribo de cinco mazanas de casas con un total de 62 fincas que alojaban 1.300 viviendas y 280 locales. Cinco años después de su inauguración, los pisos cercanos al nuevo paseo se vendían por el triple de lo que se pagaba en 1995. *Lo que hoy llamamos gentrificación, se nos explicaba que en realidad se trataba de una revalorización*. Podríamos llenar muchas páginas con este tema, sin acabar.

A lo largo de todo el país el sistema de apropiación de lo ajeno por vía legal ha ido tomando más fuerza en los últimos años, de tal manera que podemos hablar de una práctica normal y sistémica, que desgraciadamente va tomando espacio en nuestra cultura popular. En 2021, había en Barcelona 290.416 viviendas principales de alquiler de las

cuales un 36,1% estaba en manos de grandes tenedores. Así, por ejemplo, una filial del Fondo de Inversión Cerberus –llamado popularmente Fondo buitre– compró en 2015 el edificio de la calle del Carme núm. 106, los vecinos fueron desalojados al pasar de pagar 700 €. de renta a serles exigidos 1.400. Un acto pulcro y legal.

En el Raval, el precio de compra de la vivienda de segunda mano en 1996 era de 866 €/m² en el 2000 pasó a ser de 1.585 €/m² casi se había multiplicado por dos. Sabemos que las viviendas del barrio suelen disponer de poca superficie, que el alquiler es la modalidad predominante; que se caracterizan también por la antigüedad de su construcción, y por tener un coste medio ligeramente más bajo que el de Barcelona en conjunto, aunque cada vez más igualado. El precio sube proporcionalmente a la construcción de viviendas: cuantas más viviendas se construyen, más sube su precio, a pesar de que bajan los costes en obra.

Hoy se alquila ya por habitaciones; éstas sustituyen a los pisos a precio incluso más caro que el que debería tener una vivienda; los precios de un cuarto, con un mínimo de decoro e higiene como es que tenga una abertura al exterior, oscilan entre los 650 y los 1.200 €, con tendencia al alza.

Qué quiere el Estado de nosotros

No nos gustan los Estados. Dejando de lado su ejercicio de manejar a los ciudadanos para sus fines políticos de partido, sometiendo sin cesar la voluntad y los deseos de sus súbditos, los órganos de poder demuestran con sus decisiones, que antes que administrar los bienes de todos para todos, se inclinan a hacerlo para unos pocos, y con mucha ventaja para estos. Los fines últimos del Estado son inconfesados a fin de no arriesgar su reputación y preservar la integridad que podría verse amenazada al conocerse sus fines últimos. Fines vinculados a una concepción del mundo como la de un mercado en que los humanos no somos más que productores, consumidores y deudores. La frase el capital crea objetos para el sujeto y sujetos para el objeto, expresa y sintetiza el corto ciclo de un sistema que convierte en mercancía todo lo existente a la vez que moldea a los humanos para ser mercancía productiva y devoradora de todo aquello producido por ellos mismos. La vivienda no podía ser una excepción; en vez de ser una necesidad para el desarrollo de la vida, es ante todo una transacción mercantil y, como tal, sujeta a tasas de alta rentabilidad.

Las consecuencias de esta política económica de premiar a los que más tienen y castigar a los que nada poseen, son devastadoras; entre 2013 y 2022 no menos de 330.000 familias han sido arrancadas y privadas de su hogar por no poder pagar el alquiler o la hipoteca. La salud de esta parte de la población está muy deteriorada, máxime en lo que respecta al ámbito emocional y síquico. Estos desahucios llevados a cabo, o incluso su simple amenaza, han conllevado muchos suicidios e infinidad de patologías. El mismo INE acredita que si en 1980 el número de estas muertes en España fue de 1.652, en 2020 alcanzó la cifra de 3.941 y en 2022 se batió el trágico récord de 4.227, siendo el suicidio una auténtica masacre que no parece preocupar a los gobernantes. La estrecha vinculación entre estas muertes y la situación socioeconómica en España la constatamos en el año 2013, cuando el paro, la crisis económica y los desahucios alcanzaron su máximo histórico y el número de personas que se quitaron la vida también alcanzó su cenit.

La media de edad de emancipación de la familia por parte de la juventud crece de año en año; en 1977, los jóvenes emancipados de entre 20 y 34 años constituían el 44 % de su población; en 2001 eran el 33 %, con el 67 % de los jóvenes españoles de entre 18 y 29 años viviendo con sus padres; hoy la edad media de salida del hogar alcanza los 38 años de edad.

Los Estados están cada vez más bajo el control de las grandes entidades financieras, especulativas y militares; más aún, en muchas naciones son estos mismos grupos quienes ocupan o tienen puestos en el gobierno, siendo parte constitutiva del mismo Estado. De no ser así, ¿cómo podrían existir tantos pobres, gente sin techo y tanta precariedad social? Y es que, según Marx, *si el dinero nace con manchas naturales de sangre en una de sus caras, el capital viene al mundo chorreando sangre y suciedad por todos los poros*.

Hemos sido cercanos testigos de muchos millares de desahucios, expulsiones, vaciado de hogares por falta de pago; hemos sido constataores de la muerte de millares de ancianos por el estado de una sanidad que, día a día, va siendo entregada también al mercado. Hoy, este modo de producción basado en la ley del valor, domina el mundo, habiendo configurado un mercado mundial que ha convertido todo producto en mercancía y todo trabajo en trabajo asalariado. Ha desarrollado su contradicción: teniendo por finalidad no la producción de lo necesario sino la producción de valor, haciendo posible la abundancia y el despilfarro, ha generalizado la escasez y la miseria, haciendo caro, y a veces inalcanzable, lo indispensable y barato lo superfluo.

Estado de corrupción, corrupción del Estado

Nadie debe escandalizarse, ni siquiera extrañarse, de que cada día aparezcan nuevos casos de corrupción, puesto que ello forma parte, es una categoría inherente, constitutiva, de un sistema que tiene como objetivo lograr el máximo crecimiento de beneficio en el menor tiempo posible y con el menor coste económico. El concepto real del término corrupción es consubstancial con el sistema económico vigente el cual, paso a paso, nos desfigura. Y esto teniendo en cuenta que las leyes que son quebrantadas han sido redactadas y sancionadas, ya sea de manera directa o indirecta, por los mismos corruptos.

La palabra corrupción ya ha quedado relegada para las clases estatales, las que forman los trusts financieros, monopolios y oligopolios, especuladores, bolsistas y banqueros... Los ladrones y atracadores se arriesgan y sus ganancias suelen ser reducidas; hay desproporción entre el riesgo que aquéllos corren, los beneficios que obtienen y la penalidad que les aguarda. El caso del corrupto es otro, se trata de gente con estudios superiores, como economistas, abogados, magistrados, políticos, quienes suelen gozar de información que no está al alcance de cualquiera, a veces restringida o secreta. Y solo son investigados aquellos a los que les ha faltado habilidad o sobrado codicia. Por cada caso de corrupción destapado, hay diez o cien que jamás serán desvelados. Y las cuantías sociales enormes, sangrantes, porque lo apropiado, en definitiva, es patrimonio colectivo. Nosotros somos las víctimas de sus expropiaciones y saqueos.

Pero el concepto de corrupción se extiende más allá de la apropiación de lo que es ajeno; la corrupción alcanza el falseamiento de la verdad; más aún,

a la realización de la vida representada por la adulteración de valores humanos: mutados a categorías ideológicas y espurias. Así, nos dirán, que las crisis son inevitables, que son ciclos periódicos provocados por nuestros vaivenes de consumo, por haber ido más allá de *nuestras posibilidades*; que el trabajo es un bien social; que las guerras son defensivas y los ejércitos necesarios para nuestra seguridad, a la par de que los cuerpos policiales deben existir para proteger el orden público y los bienes de la nación. Hasta el punto que nada es verdad y la *verdad* [su verdad] está en lo que dicen las pantallas, los media, que suyos son.

¿Cómo se va a perseguir a los corruptos y luchar contra la corrupción desde un sistema tan corrompido que engendra por si mismo, por naturaleza, nueva corrupción? Y así llegamos, desde otro ángulo, a la necesidad apremiante de restituir a la humanidad aquello que descaradamente le ha sido saqueado y usurpado. Afirmamos con Kropotkin que *es más eficaz un acto de soporte mutuo que toda la competitividad del mundo junta*; la solidaridad mutua enriquece la condición humana, en tanto que la competitividad la lleva a su envilecimiento y pobreza.

Y las mismas crisis, a través de los media, se convierten en un referente, en una construcción simbólica totalizante en nombre de la cual todo debe subordinarse, cualquier cosa, cualquier sacrificio puede exigirse: despidos, resignación, precariedad, sumisión... También el terrorismo, a veces construcción simbólica, puede servir para cometer auténticas barbaries tildadas de legítimas (guerras del Golfo, Irak, Libia...). Entonces la crítica a la corrupción pierde fuelle: hay que cerrar filas frente a la crisis que ya se ha hecho permanente con las guerras, el caos energético, la inteligencia artificial y las últimas tecnologías que vislumbran y anuncian el fin del trabajo.

¿Y el recurso a la justicia con sus leyes, sus tribunales y sus magistrados? Debería quedar claro que las leyes no mejoran las actuaciones ciudadanas, no las hacen mejores; cumplir con la ley ni mucho menos significa hacer lo mejor o lo que más conviene al progreso de la comunidad. Montesquieu lo expresó lú-

cidamente: *Una cosa no es justa por el hecho de ser ley. Debe ser ley porque es justa*. A partir de este aforismo, debemos rechazar como una invención corrupta del mismo Estado la creación del subterfugio, que escapa a todo control ciudadano, como es la invocación de *Razones de Estado*, una manera para actuar al margen de cualquier control.

Tampoco podemos obviar que el cumplimiento de lo sentenciado contiene, a veces, un alto grado de venganza punitiva o una elevada dosis de ejemplarización y escarnio para el resto de los súbditos.

Se afirma desde el Estado una y mil veces que la ley y la justicia son iguales para todos. Se remarca este aserto para llevar a cabo un ejercicio pedagógico en las masas acerca de la real existencia, bondad y ventajas de la democracia ¿Cómo decir que la ley es igual para todos? Muy difícil será que obtenga la misma sentencia quien tiene asignado un abogado de oficio que aquel que contrata un gabinete de juristas especialistas en cada disciplina del Derecho, y aún suponiendo que estos últimos obtengan una sentencia que no les agrade, podrán recurrir una y otra vez y pagar fianzas para escapar de la cárcel, cosas que no podrá hacer el primero. También en el cumplimiento de las penas carcelarias el trato es diferente según las personas, así como la obtención de mejoras en los grados penitenciarios, permisos de visitas, etc. Además, en la medida que los delitos contra la propiedad son más graves, las penas que ellos conllevan no crecen en la misma proporción que los delitos de corrupción.

¿Propiedad?

El problema de la vivienda es un problema insoluble si no se cuestiona y afronta el problema principal como es el de la propiedad. No nos engañemos, la propiedad no puede estar por encima del derecho a la vida, y este contiene y conlleva al derecho a disponer de los mínimos necesarios para subsistir, de una manera digna, como abanderan todos los Estados con sus proclamas y constituciones. Nada tan absurdo como acotar una parcela de nuestro planeta y, al igual que los críos, afirmar seguidamente: *Esto es mío*. La tierra, el universo, o no es de nadie o es de todos, pero de ningún particular ni de nadie en particular. Es en este sentido como se hace entendible la frase de Proudhon: *La propiedad es un robo*.

CaixaBank ganó 4.816 millones de euros el año pasado, un 53,9% más que en 2022. Bankinter logró en 2023 un beneficio de 1.228,8 millones de euros. El Banco de Santander obtuvo un beneficio

Media de los salarios brutos en España (Años 2000-2022)

Año	Salario medio
2000	17.319 €.
2002	18.601 €.
2004	20.045 €.
2006	21.168 €.
2008	23.252 €.
2010	24.786 €.
2012	25.894 €.
2014	26.191 €.
2016	26.499 €.
2018	26.922 €.
2020	26.028 €.
2022	28.360 €.

En 2022, el 40% de los asalariados ganó entre 1.440,1 y 2.373,7 €/Un 30% ganó 2.373,7 o más y el 30% restante menos de 1.440,1 €.

de 11.076 millones de euros en 2023, un 15% más que en 2022. En total, las seis entidades más grandes del país han reportado un beneficio de 26.355 millones de euros. Nosotros vemos que el primer problema, es la existencia del dinero, el segundo que, existiendo éste, de qué manera se produce y, el tercero cómo se concentra.

Recordemos a Bertolt Brecht, quien entre su precioso legado, dejó escrito:

¿Qué es el robo de un banco en comparación con fundar uno?

El precio de los alquileres ha crecido 17 veces más que los salarios en España. En la última década, el precio de la vivienda en alquiler ha aumentado un 51,4%, mientras que los salarios sólo lo han hecho un 3,4 %.

No existe un capitalismo de rostro humano y otro salvaje como ciertos humanistas y demócratas se esfuerzan en afirmar, porque el capital tiene por definición el incremento y la acumulación de valor mediante el trabajo productivo y la creación de deuda permanente. Y la vivienda es uno de los mejores ejemplos, porque siendo un bien imprescindible para toda la humanidad, esta debe endeudarse y trabajar de manera asalariada de por vida. El capital es totalitario en doble sentido, por una parte lo abarca todo, los mares, el medio ambiente, los materiales y combustibles, la salud y la medici-

na, el ocio, la enseñanza, la conquista del espacio; por otra, pretende el empoderamiento de la libertad, del pensamiento, de la sexualidad, de la cultura de la Humanidad.

Frente a toda esta barbarie se impone el desarrollo de nuestro espíritu crítico que, por otra parte, no es posible poseer sin cuidar la lucidez y el alejamiento de ideologías fáciles. Es precisa nuestra solidaridad, vivir entre nosotros lo que por ahora no podemos vivir más allá; la realización de trabajos que vayan en sentido contrario a los prescritos; el tomar la calle siempre que podamos; el proclamar una y mil veces nuestra concepción de las relaciones y del orden social. Hemos heredado una cantidad ingente de escritos que contienen una riqueza de sabiduría y conciencia social más grande y rica que todo el contenido de la Biblioteca Nacional de España con sus millones de obras: Proudhon, Marx, Tristán, Kropotkin, Rocker, Brecht, Lorenzo, Ferrer i Guàrdia, López de Ayala, Mella, Armand, Reclus, Belén de Sárraga, Flores Magón, Benjamin, Muirford, Traven, Poch y Gascón, Ellul, Iturbe, Bayer... Lista que prosigue y que constituye, junto a la prensa obrera, al teatro social, a las luchas sociales con su martirologio conocido y con el desconocido, un tesoro abierto con el que continuaremos la labor de rescatar lo usurpado, y más allá todavía, de crear nueva vida, recrearnos en ella y en el mundo que tenemos.

Miquel

Bertolt Brecht, quien entre su precioso legado, dejó escrito:
¿Qué es el robo de un banco en comparación con fundar uno?

L'especulació amenaça les jubilacions

Com que ja tinc una edat, pensar que no tindrè una casa on tornar al vespre, on tinc les meves quatre coses importants i que és el meu cau de descans, em resulta insuportable. Però no és una qüestió d'edat: tenir un habitatge és una necessitat fonamental per a tothom.

Any rere any, hem anat veient que les diferents administracions han esquivat el problema, de vegades amb promeses, la majoria amb silencis. La possibilitat d'accedir a un pis social és un objectiu inassequible. L'administració no vol saber res dels que no poden llogar perquè els preus estan pels núvols: Quins projectes tenen els joves? On viuen les dones que tenen cura de la nostra gent gran? Què es troben les persones migrants que busquen a casa nostra millorar la seva situació? Quin és el mercat dels rellogats i la manca de drets que tenen?

Mentre que se'ns evidencia la falta d'inversió en construcció i habilitació d'habitatge social, veiem com, paral·lelament, augmenta el nombre d'unitats repressives que venen a facilitar els desnonaments de famílies pobres que han estat acreditades com a vulnerables. Ja sabem el que els espera: dos dies de pensió i al carrer. I que vigilin: si tenen criatures i l'administració considera que no tenen les condicions adequades, la DGAIA els les prendrà; en comptes d'ajudar-les, les castiga traient-los els infants.

Algunes famílies han optat per okupar pisos buits, una solució per poder tenir un sostre on viure. Les empreses de seguretat hi han vist el gran negoci: s'han encarregat de criminalitzar aquestes okupacions com si el que fan no fos aplicar efectivament la Constitució, que parla del dret a l'habitatge i els tracta de delinqüents. Els han fet la feina bruta als grans tenidors a través dels mitjans de comunicació i les xarxes socials. Viure okupant representa tenir sempre una espasa de Damocles al damunt, perquè esperes un desnonament exprés, una visita de la policia, dels de Desokupa, un judici amb falta d'informació...

Des de fa anys, als barris, Grups d'Habitatge diversos lluiten per crear xarxes de solidaritat al voltant d'aquest problema i de molts altres que paral·lelament van sorgint. S'intenta lluitar per impedir els desnonaments, moltes vegades posant-hi el cos per defensar les cases i les veïnes.

La repressió hi està invariablement present amb la policia, les identificacions, les multes...

La ciutadania ha delegat la participació en la vida col·lectiva amb un vot cada quatre anys. Hem de tenir clar que formem part d'una comunitat i

que hi hem de participar d'una manera activa perquè ens afecta directament. Hem d'intervenir en la vida dels nostres barris, crear xarxes de solidaritat en molts àmbits i servir d'esperit crític davant de les informacions que ens arriben des de dalt.

Us animo a fer-ho, a dedicar-hi encara que només siguin unes hores a la setmana perquè la vida que tinguem totes i tots valgui la pena viure-la.

Marga, membre del GHATT
(Grup Habitatge Tres Turons)

L'habitatge i la població pobra a Espanya l'any 2022¹

Informe de la Unió Europea

Habitatge

- El 34,9% de les persones pobres resideixen en habitatges de lloguer —un 28,7% a preu de mercat i un 6,2% a un preu inferior— i això suposa més del doble que la registrada entre les persones que no ho són (14,5%).

- La despesa dedicada a l'habitatge entre la població en pobresa absorbeix de mitjana el 39,1% dels ingressos de la llar, un esforç més de tres vegades superior al que suposa per a les persones no pobres (12,5%).

- El 35,8% de la població sota el llindar de la pobresa s'enfronta a una despesa elevada en habitatge, quinze vegades més que la resta de població (2,4%).

- Quatre de cada cinc persones amb despesa elevada en habitatge són pobres (79,1%).

- El 12,7% de la població en risc de pobresa resideix en habitatges massa petits per a la seva grandària familiar. Per a la resta de la població la taxa de falta d'espai en el domicili és del 5,0%.

- Gairebé una de cada tres persones en risc de pobresa (30,7%) no pot mantenir l'habitatge a una temperatura adequada. La xifra dobla a la de la resta de la població (14,0%).

- Els retards dels pagaments de factures de subministraments i d'hipoteca o lloguer són gairebé quatre vegades majors entre les persones pobres que en la resta de població (20,4% vs. 5,7% per als primers i 26,4% vs. 7,1% per als segons).

- Tota aquesta problemàtica s'accentua entre els qui pateixen la pobresa amb major intensitat, això és, la població en pobresa severa.

- Tres de cada quatre persones resideixen en habitatges propis (76,1%) ja sigui amb hipoteca pendent (30,5%) o ja pagada (45,6%). La resta de la població viu majoritàriament de lloguer (18,7%), principalment a preu de mercat (15,5%).

- La proporció de població que resideix en un habitatge en propietat segueix una tendència descendent suau, però constant (en 2008 era el 80,2% i en 2022 el 76,1%) que es tradueix en un augment de la població en lloguer (des del 14,3% puja al 18,7%).

- Aquest canvi va acompanyat d'una variació de la despesa en habitatge segons la tinença, que perjudica els qui viuen de lloguer. En 2008 la despesa mig mensual per un lloguer era de 520 € i en 2022 de 591 €. No obstant això, per la quota d'una hipoteca en 2008 es pagava de mitjana 620 € al mes i en 2022 eren 499 €.

- Així, residir en una casa arrendada suposa afrontar més despeses per habitatge: el 39,4% dels qui viuen de lloguer a preu de mercat tenen una despesa elevada en habitatge (>40% dels ingressos de la llar), tretze vegades més que els qui tenen una casa de la seva propietat (2,9%).

- Espanya ocupa el tercer lloc de la UE-27 amb major població de lloguer a preu de mercat amb una despesa elevada dedicada a l'habitatge.

Població pobra

- En 2022 es van registrar 9,7 milions de persones en risc de pobresa. Encara que aquesta xifra ha baixat respecte a l'any anterior i a 2015, és superior a la de 2008, any previ a la crisi, en més de 500.000 persones.

- Entre les persones pobres hi ha més dones (52,6%) que homes (47,4%). La bretxa de gènere es manté en la pràctica totalitat dels indicadors.

- Els nens, nenes i adolescents conformen el grup més castigat: suposen el 17% de la població i, no obstant això, el 23,5% de les persones pobres. El més nombrós recau en aquelles de 45 a 64 anys (26,7%).

- L'edat és una de les bases de discriminació més freqüent que, a més, encara no està prou interioritzada com un problema per la societat.

- L'educació continua reduint la seva funció preventiva contra la pobresa. El nivell educatiu de la població pobra s'ha elevat considerablement: els qui van finalitzar estudis mitjans o superiors han passat de ser el 26,1% de la població pobra en 2008 a ser un 42,9% en 2022. En particular, aproximadament 1,4 milions de persones pobres tenen educació superior i en 2008 eren unes 670.000. En termes relatius, la xifra actual és la més alta de tot el període: el 18% de la població pobra major de 16 anys té educació superior i en 2008 era el 9,3%.

- Tenir una ocupació no protegeix de la pobresa: prop d'un terç de la població pobra de 16 anys o més (32,9%) té un treball remunerat. També importa la seva qualitat.

- Els ingressos mitjans per persona de la població no pobra tripliquen als dels qui estan en pobresa.

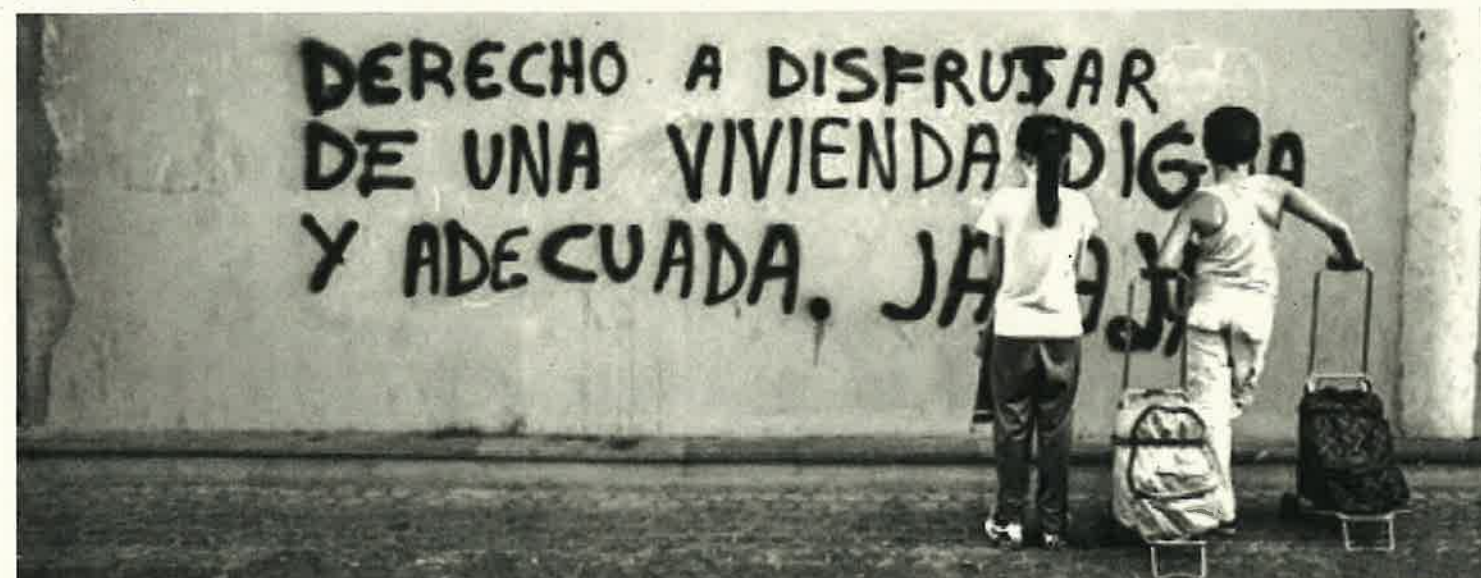
- La Gran Recessió i la pandèmia van impactar de diferent manera en les rendes de la població en pobresa: durant la crisi financera els ingressos de les persones pobres van trigar més de deu anys a retornar als seus valors previs, no obstant això, la caiguda de les seves rendes per la COVID-19 va ser menor i la posterior recuperació molt més ràpida.

- L'habitatge és un factor clau per a entendre la pobresa i els processos d'exclusió social.² Més d'una de cada tres persones pobres (el 35,8%) dediquen més d'un 40% de la seva renda a pagar l'habitatge. Entre les no pobres només ho fa el 2,4%.

- Entre les persones pobres la despesa elevada en habitatge està molt relacionada amb el règim de tinença: la població pobra té menys accés a una hipoteca i recorre més al mercat del lloguer, en constant encariment. Entre elles, el 51,2% de les qui paguen un lloguer a preu de mercat afronten una despesa elevada en habitatge; entre les persones pobres que paguen hipoteca és menys de la meitat (23,1%).

- Una de cada cinc persones en pobresa viu en llars amb privació material i social severa (21,2%) i hi ha un 21,3% que arriba a fi de mes amb molta dificultat. Tots dos problemes estan molt relacionats: el 58,6% de les persones pobres que estan en privació severa tenen molta dificultat per a arribar a fi de mes.

- En els períodes de crisi la necessitat de recórrer a l'ajuda de persones pròximes s'incrementa, especialment entre la població pobra. Així, en els pitjors moments de la Gran Recessió i de la pandèmia les ajudes econòmiques d'altres llars van augmentar.

¹ Dades extretes de l'indicador AROPE que és l'instrument que fa servir la Unió Europea per avaluar el percentatge de població que es troba en risc de pobresa i/o exclusió social. L'indicador combina elements de renda, possibilitats de consum i treball.

² L'exclusió social és entesa com la incapacitat de participar plenament en la societat, amb característiques d'identitat. Entre les dimensions d'aquest procés, la pobresa guarda una potent relació amb l'exclusió social, com a causa principal i efecte de moltes de les seves manifestacions.

La regulació de preus del lloguer. De què ens pot servir?

Fa un any, s'aprovà l'anomenada "Ley Vivien-da", que introduïa modificacions en matèria d'habitatge. Més enllà de les novetats en relació a la il·legalització del cobrament d'honoraris per part de les immobiliàries, la introducció de noves pròrrogues i nous requisits processals per la interposició de demandes de desnonament, la reforma més sonada ha estat la implementació de la regulació de preus del lloguer.

No és el primer cop que s'intenta instaurar una regulació de preus de lloguer a Catalunya; a finals de l'any 2020, quan tot just s'iniciava la fi de la pandèmia de la Covid-19, va entrar en vigor la regulació de preus catalana. Des d'aquell moment, i fins que el Tribunal Constitucional la va derogar a principis de l'any 2022, a Catalunya van estar prohibides les pujades. El contingut de la regulació estatal, desplegada i en vigor des del març d'aquest any, està clarament inspirat en la llei autonòmica.

Aquesta limitació de la propietat privada, que fins ara semblava un "dret" quasi infranquejable, troba el seu eix vertebral en la congelació de preus. Per a que es pugui aplicar la regulació de preus, cal que l'habitatge estigui situat en una zona declarada com a tensa. Es considera que un municipi pot formar part d'una zona d'habitatge residencial tensa, quan hi ha un risc d'oferta insuficient d'habitatge assequible. A Catalunya, que és l'única Comunitat Autònoma que ha decidit aplicar la regulació de rendes, actualment hi ha 140 municipis que han sigut declarats com a zona tensa i està en procés una ampliació de 131 més. Per tant, és només en aquests municipis on està en vigor la regulació de preus.

Però, en què consisteix la regulació de preus? Com s'aplica i quines garanties té?

L'efecte més rellevant és que el preu d'un contracte de lloguer nou, ja sigui una renovació al pis on ja vivim o a un pis que lloguem per primera vegada, no pot ser superior al que establia el darrer contracte de lloguer que hagi estat en vigor els últims 5 anys. Això implica que, més enllà de l'actualització anual en base a IPC —actualment també limitada al 3%— els preus de lloguer queden congelats. El sonat Índex Estatal de Preus de Lloguer és relativament poc rellevant. Només entra en joc

quan el pis que es lloga és la primera vegada que entra al mercat, quan no ha estat llogat en els darrers cinc anys o quan la propietat és considerada Gran Tenidora. En aquest darrer cas, l'Índex només serà el topall màxim en cas que el seu valor sigui inferior al del contracte anterior.

Però feta la llei feta la trampa! El sector immobiliari ha descobert en la figura legal dels contractes de temporada la seva nova "joguina preferida". Un contracte de temporada, és aquell que es signa per una durada determinada, inferior a la mínima prevista legalment (5 o 7 anys), per raons de la temporalitat de l'estada de la persona llogatera. Ara bé, això no és tan senzill. Aquesta raó de temporalitat ha d'estar justificada i s'ha de fer constar la residència habitual de la persona titular. Com emfatitza el nou Decret Llei de la Generalitat del 24 d'abril, són contractes de temporada aquells que es donen (valgui la redundància) per temporades: apartaments de platja d'estiu, els d'esquí a l'hivern o destinats a l'oci, com els d'estrangers que assisteixen a La Copa Amèrica, el Mobile World Congress o la temporada de macrofestivals (Sónar, Primavera Sound). Per tant, el problema no neix exclusivament perquè els contractes de temporada han quedat exclosos de la regulació de preus —que també ha de ser motiu de crítica— sinó perquè se n'està fent un ús fraudulent.

Una altra figura contractual que ha quedat desprotegida és la modalitat dels lloguers d'habitacions, que obliguen les llogateres a signar diversos contractes d'habitacions en un mateix habitatge. Partir el pis com si fos un pastís i que cadascuna s'apropriï de la seva part. Això no només individualitza la relació i és un intent de confrontar a les persones que comparteixen un projecte de convivència, sinó que també minva els drets i les garanties d'aquestes, no només pel que fa a la limitació de preus. La llei de contenció de rendes catalana i el nou Decret Llei de la Generalitat del 24 d'abril presenten una solució planera, que no s'entén que el legislador estatal hagi volgut esquivar; que la suma de les rendes dels contractes d'habitacions que "conviu" en un mateix habitatge, no pot ser superior al valor permès per la llei.

Cal que es generin mecanismes de control, i així aterrem a la "limitació paraigües", la que explicita totes les «trampes» ja detectades i les que poden arribar a inventar-se els especuladors: el règim sancionador. De què servirà una llei l'incompliment de la qual no té conseqüències? Les novetats legislatives no generaran efectes si no se les dota d'eines per desplegar-ne. Els rendistes i els seus acadèmics ja han desembarcat amb els seus consells per a esquivar la llei. Senten la impunitat, perquè se'ls hi ha donat. Certament, podem dir que es podrà intentar sancionar per via consum.

De fet, la jurisprudència europea ja ha reiterat diverses vegades que, en una relació entre arrendador i llogater, sempre és d'aplicació la normativa de protecció dels consumidors i usuaris, sigui quin sigui la condició de la propietat (gran tenidor o no, empresa o "particular"). També el nou Decret Llei de la Generalitat del 24 d'abril desplega un règim sancionador. Sempre es pot demandar judicialment; ara bé, qui va a jutjats per 100 euros al mes? Qui sent prou seguretat a casa seva com per fer una reclamació judicial contra la seva propietat, davant del risc que no li signi un contracte nou quan finalitzi l'actual? Les sancions són pràcticament inexistents, i les poques que hi ha són tan baixes que els hi surt més a compte pagar-les que complir la llei. Per a acabar-ho d'arreglar, la seva aplicació depèn d'organismes que estan saturats.

Així, sembla que darrere aquesta llei no hi ha una voluntat real de fer-la complir, o almenys, que només es cerqui un compliment parcial que no esquitxi en excés els privilegis del sector immobiliari. Per a nosaltres, només és una petita fita i una nova eina que hem d'exprimer al màxim.

Sobretot, hem d'evitar que ens desmobilitzi. L'experiència ens ha demostrat que sense una organització forta al darrere, les lleis no serveixen per a res. Sense una intenció d'anar més enllà i de seguir treballant, entenent una llei com una tàctica i no com una finalitat, no s'acabarà amb la problemàtica de l'accés a l'habitatge. Ens hem d'organitzar, anar al Sindicat del nostre barri o la nostra ciutat i seguir generant intel·ligència col·lectiva, fer que baixin els lloguers.

La mancança principal d'aquesta llei i d'altres és que sempre arriben tard i mai toquen l'arrel del problema. És a dir: tenir un sostre digne per un preu sostenible. Hem de saber, i ser conscients, del fet que és una necessitat bàsica i un dret que les lògiques dels mercats capitalistes no podran ni voldran satisfer mai. Cal que seguim caminant cap a la desmercantilització de l'habitatge.

Sindicat d'habitatge

Equip jurídic

Asamblea Raval Rebel de Vivienda

Raval Rebel es una asamblea de apoyo mutuo, en defensa del barrio y por la defensa al derecho a la vivienda. Trabajamos con gente que está en procesos de desahucio, gente que está ocupando, gente que se enfrenta a fondos buitres, pero también con gente que se enfrenta a especuladores particulares.

Compartimos la transcripción del podcast difundido por Raval Rebel en defensa del derecho a la vivienda de Mohamed y su familia:

Asamblea de Raval Rebel radio:

Mohamed se queda.

"Después de 7 años como vecinas de Carrer Unió 28, Mohamed, Sumaiya y sus dos hijas tienen nueva fecha de desahucio este 20 de marzo:

La propiedad que le quiere echar es el fondo de inversión israelí Galil Capital, especulador inmobiliario con más de 100 viviendas en Barcelona. Como explicaremos a lo largo del podcast, Galil capital mantiene vínculos con el estado de Israel y con su ejército. Pero primero, escuchemos el testimonio de Mohamed:

"Antes del 2019, pagaba 700 € al mes. Luego la propiedad me impuso un nuevo contrato de 900 €, que ahora asciende a 1024 euros. Siempre insistí en la dificultad que está subida suponía para mí, más todavía a causa de la difícil situación laboral que tengo desde 2020, agravada por la pandemia. Aunque haya intentado negociar las condiciones del contrato, siempre he pagado creo en base a mis posibilidades. En 2023, la propiedad interpuso una

demandá por impago. Hasta hoy hemos enfrentado dos intentos de desahucio. El tercer lanzamiento está programado para el día 22 de enero."¹

Con el apoyo de Raval Rebel, una asamblea de vivienda del barrio del Raval, hemos intentado negociar un contrato de alquiler social al que están obligados por ser grandes tenedores de vivienda. Pese a esto, Galil ha rechazado siempre cualquier posibilidad de negociación, incluso se han cerrado a participar en la propuesta del Ayuntamiento de acogerse al programa 'Reallotgem', que contempla un alquiler social para el inquilino, y la diferencia respecto al alquiler negociado a cargo de la Generalitat.

Por esta razón hemos puesto una denuncia a la agencia de consumo por violar la ley 24/2015 a negarse a ofrecer un alquiler social. También tenemos apelado la ONU en cuanto a este desahucio viola derechos humanos universales. Aunque la ONU haya pedido una suspensión cautelar del desahucio para poder estudiar el caso, Galil se niega a sentarse para buscar una solución.

Además, la finca tiene un expediente abierto por operar pisos turísticos sin licencia, otra forma de especulación y expulsión de vecinas: Galil recurre a prácticas ilegales para aumentar sus ingresos a costa de dejar a las vecinas en la calle.

Principal accionista de Galil Capital es Gil Schwed, fundador de la empresa de ciberseguridad Check Point, y una de las personas más ricas de Israel, con un patrimonio de 4,4 mil millones de dólares. Como otros directivos de Check Point, Gil Schwed sirvió en la unidad 8200 de inteligencia militar de Israel. Además, Check Point formó parte de un consorcio liderado por la empresa pública Israel Aerospace Industries, que es la principal productora de armas para el ejército israelí. Esta última produce, entre otros, los drones militares Heron, que han jugado un papel central en la ofensiva contra Gaza, según afirma el CEO Gil Schwed.

A modo de conclusión, queremos compartir las reflexiones del abogado de Galil Capital, Alberto Antolí, con su tesis "Del milagro del estado de Israel, al milagro de la especulación en España". Del primer milagro del que habla, es el de la creación de un es-

1 Los intentos de desahucio de Mohamed y su familia se sucedieron en varias fechas, el podcast se difundió nuevamente para hacer frente a las fechas anunciadas para el 20 de marzo y el 26 de abril, fecha en la que Mohamed, Sumaiya y sus dos hijas fueron desahuciados.

tado genocida y de apartheid, que ha levantado su riqueza sobre la colonización y opresión del pueblo palestino. Con este desahucio, Galil Capital, uno de los tentáculos de las élites económicas israelíes las mismas interesadas en el genocidio de Palestina, quiere materializar un segundo milagro: el de la especulación inmobiliaria. Aumentar su capital mientras vulnera el derecho a la vivienda pero nosotras no lo permitiremos.

Comparte ese podcast y el miércoles 20 de marzo viene a defender a Mohamed y a su familia en carrer Unió, número 28:"

Raval Rebel difundió el siguiente comunicado cuando Mohamed, Sumaiya y sus dos hijas fueron desahuciados:

Justicia para Mohamed, Sumaiya y su familia

Este viernes 26 de abril se ejecutó el desahucio de Mohamed, Sumaiya y sus hijos, que llevaban siete años viviendo en la calle Unió, 28. El piso es propiedad de GALIL CAPITAL, una SOCIMI cuyo principal inversor es Gil Shwed, exmilitar israelí y fundador de la empresa de ciberseguridad Checkpoint. Seguimos en lucha contra GALIL CAPITAL (Gil Schwed, Jerry Mandel y Alberto Antolí) y el sionismo como perpetradores de las lógicas coloniales en diferentes contextos. No descansaremos hasta que se vayan de Barcelona. Desde la Asamblea Raval Rebel queremos agradecer a todas las personas que os acercasteis para resistir. ¡Juntas somos más fuertes!

Seguimos luchando con Mohamed, Sumaiya y su familia. La falta de alternativas dignas hicieron que tuvieran que encontrar un alojamiento temporal por su cuenta. Hoy lunes Mohamed acude a los Servicios Sociales del Raval, donde supuestamente le ofrecerán un alojamiento en una pensión con acceso a cocina, una condición indispensable por cuestiones de salud de su hija menor. Os pedimos que estéis atentas a convocatorias en las próximas horas en caso de que la administración no cumpla con su promesa.

Asamblea Raval Rebel
todos los martes a las 18h en
el Ateneu Enciclopèdic Popular
(c/Reina Amàlia, 38)

PAREMOS EL DESAHUCIO DE MOHAMED SUMAIYA Y SU FAMILIA

VIERNES 26 DE ABRIL

C/ UNIÓN 28

Desahucia Galil Capital, propiedad de Gil Shwed, ex militar israelí

No nos pasan por alto algunas cuestiones relevantes sobre como se desarrolló el lanzamiento. Destacamos el papel de tantos agentes del lado de la propiedad: una administración que le permite saltarse la ley y actúa siempre de forma reactiva a última hora, un juzgado que no atiende a derechos y a la situación real de la familia con dos menores y unos Mossos d'Esquadra que no dudan en aplicar su fuerza en favor del las élites israelíes.

De hecho, la actuación policial fue de alto nivel represivo, siguiendo la lógica de persecución a las acciones por Palestina. No solo agredieron e identificaron a aquellas que resistieron en la puerta, sino que además las cachearon, preguntando si llevaban armas, a parte de las identificaciones arbitrarias a personas que asistieron a la concentración pero que decidieron no resistir en la puerta.

Después de la presión ejercida por la asamblea Raval Rebel de vivienda a la administración y servicios sociales durante más de una semana, Mohamed y su familia consiguieron el 9 de mayo una alternativa habitacional transitoria: una habitación en una pensión con derecho a cocina.

El Centre de Documentació Històric Social

Ja han passat 4 anys des de l'obertura de la nova seu al Raval. Al local de Passeig de Sant Joan, lluny de les concorregudes presentacions, tertúlies i assemblees, continua la feina del Centre de Documentació (CDHS). S'hi segueix treballant d'una manera menys visible, però sense descans. Els fons arreplegats en ja més de 45 anys són un llegat que demana ser preservat i permanentment actualitzat, per millorar la conservació dels materials i facilitar l'accés de les persones que vénen a consultar-los.

Consultes que es mantenen periòdicament, bé els dilluns i dijous de manera ordinària, o bé altres dies a petició dels interessats si alguna companya els pot atendre. Un dels pilars del Centre de Documentació, de fet una de les seves funcions primordials, fruit de les inicials, de preservació i difusió de la documentació i de la història del moviment obrer, i que ho justifica tot plegat, són aquestes visites de persones que estan duent a terme les seves recerques i que, des de la nostra web, han trobat en el nostre centre documentació que pot ajudar-los en la seva investigació.

Tot i disposar d'una nova seu, tot el pes -literal!- de l'arxiu s'ha quedat al pis annex a la biblioteca Arús. L'única excepció són les exposicions, que s'han dut a Reina Amàlia per facilitar el treball de manteniment i també la seva recollida i lliurament en el cas que es duguin a altres espais. Així doncs, el problema més important del centre de documentació és el que ja arrossegàvem des de l'etapa anterior: la manca d'espai. També és crònic el reduït grup de companyes i companys que hi esmercen el seu temps.

La perspectiva és que algun dia les dues seus es puguin reunir en un sol espai a la casa fàbrica de Can 60. Allà s'hauria de disposar de l'espai necessari per conservar els fons amb unes condicions més dignes. Però aquest futur indeterminat i encara incert no pot parilitzar-nos. És per això que la feina feta a Passeig de Sant Joan no s'atura, esgarrapant, metre lineal a metre lineal, l'espai per rebre nous fons i endreçar millor els que ja tenim. Durant els dos darrers anys s'han guardat nombroses capçale-

res de premsa antiga en, almenys, un centenar de caixes degudament etiquetades per tal de garantir-ne la seva millor conservació i facilitar-ne la consulta. Fa goig veure el resultat del treball, sabent la millora que significa en tots els aspectes.

També s'ha treballat en d'altres àmbits documentals. A més de la ja esmentada reestructuració per tal de guanyar espai, s'avança en cartelleria, en els fons audiovisuals -dels quals se n'han començat tasques de digitalització- o en l'inventari i adequació del que podríem anomenar "el Museu", la col·lecció d'objectes que tenen tot un sentit històric i, perquè no dir-ho, de vegades sentimental.

Una de les tasques principals, el pal de paller des de 2015, quan ens vam unir a la Xarxa de Biblioteques Socials, és la catalogació dels documents amb el sistema informàtic de la Xarxa. Aquest procés, lent però constant, serveix per revisar els materials, els que ja estaven inventariats però també de nous, i d'aquesta manera esmenar errors, unificar criteris i afegir una molt necessitada classificació temàtica. En aquesta tasca comptem amb la col·laboració d'estudiants universitaris (que així realitzen les seves pràctiques externes de final de grau) gràcies a la renovació de convenis amb algunes universitats catalanes.

La Xarxa de Biblioteques Socials està composta per 19 biblioteques i centres de documentació de Catalunya i el País Valencià que compartim un únic programari per catalogar els nostres fons. A més d'una eina adequada pels estàndards de catalogació, la xarxa ens aporta una manera d'aprendre col·lectivament i millorar el nostre ofici d'arxiveres i bibliotecaris, ajudades per l'experiència de companyes d'altres col·lectius, sindicats, cooperatives o ateneus.

Així es va desenvolupant una tasca important, apassionant i apassionada. Si la voleu compartir, seureu molt benvinguts!

Josep Barceló i Cassadó, capdavanter del moviment obrer a Barcelona

En l'àmbit social, el segle XIX ha sigut un dels més convulsos que ha tingut el nostre país; les riqueses acumulades mitjançant el saqueig de les colònies foren malaguanyades per l'avarícia i miopia de les monarquies, els governs, la noblesa i l'església; això portà a la fallida de les monarquies absolutistes i a un sens fi de revoltes de camperols i sobretot dels treballadors industrials que s'anaven concentrant als nous centres fabrils. D'aquesta manera, la incipient burgesia, organitzada a través de la poderosa Comissió de Fàbriques, batallà sempre contra el Dret d'Associació tan reivindicat per la majoria d'associacions obreres.

La nova burgesia instal·là les seves fàbriques de vapor i prometé una vegada i una altra als seus treballadors que els patiments i les penes aviat serien minorades per la tècnica i que els escadussers salaris que rebia la canalla, les dones i els homes, aviat millorarien a la vegada que les condicions higièniques esdevindrien l'enveja d'artesans i menestrals. Això, com sabem, mai no s'esdevingué.

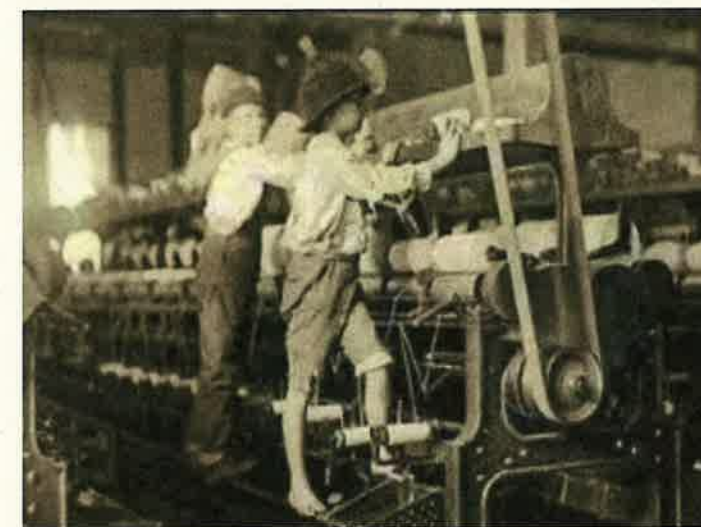
L'any 1832 s'aixecava al carrer Tallers la primera fàbrica tèxtil moguda pel vapor, propietat dels industrials Bonaplata, Vilaragut, Rull i Cia. El juliol de 1835 aquesta novíssima factoria nomenada El Vapor fou devastada i cremada per l'onada d'un miler de treballadors que veien en el maquinisme i l'automatització una font de misèria per la reducció dels llocs de treball que suposava.

Si la repressió fou incessant, la insubmissió i la lluita pel dret d'associació ho foren encara més; la rebaixa dels aranzels a les importacions del cotó, així com a la dels teixits i maquinària tèxtils ocasionaren l'abaratiment dels salaris. Mentrestant, l'alimentació s'encaria molt.

Aquests fets, però, no frenaren l'arribada de pagesos rics de l'interior que volien augmentar el seu patrimoni a través del nou món industrial. Eren anomenats tigres, gent que en pocs dies deixaven de ser pagesos aspirant a convertir-se en burgesos. L'arribada de nova maquinària d'Anglaterra era incessant: pràcticament s'havia declarat la llibertat d'importació, tant de béns d'equip com de matèria primera.

El novembre de l'any 1824 naixia a Mataró un nen que més endavant i durant uns anys faria anar de corcoll les autoritats del país. Es tractava de Josep Barceló Cassadó, que l'atzar el portaria, com el seu pare, a ser filador, si bé aquest treballava el lli i el Josep ho faria amb el cotó.

L'arribada de Barceló a la nostra ciutat, motivada per la suposada perspectiva de millores de

feina, coincidí amb un moment memorable com fou la creació de la primera societat obrera a Catalunya l'any 1840, entitat que fou impulsada pels teixidors; s'estava produint un creixement de l'ala esquerrana del Partit Progressista de la qual aviat en sortiria el republicanisme. De totes maneres, la majoria de les noves agrupacions obreres tenien un caire més de tipus mutualista i assistencial, podríem dir de protecció i defensa que no pas de lluita pels seus drets, i això és molt lògic tant per la manca d'experiència societatària com el temor i la por tant als amos com a les autoritats sota les quals vivien sempre amenaçats i reprimits. Ara bé, aquest primer associacionisme fou escola de coneixement i consciència, valors que portaven a molts dels socis o agregats a la lluita per aconseguir allò que creien que se'ls devia. Així, pels anys quaranta del segle XIX, apareixen la Sociedad de Mutua Protección, o la Protección Mutua de Tejedores de Barcelona, així com la Asociación de Socorros Mutuos. Però no passaren molts anys quan aparegueren organitzacions de caràcter més reivindicatiu, com la Asociación de

Tejedores de Algodón de Barcelona y poblaciones colindantes. És en aquesta entitat on Josep Barceló aviat fou proclamat un dels màxims dirigents. La seva gran popularitat el convertí en, un dels representants més estimats del moviment obrer.

Just feia poc, durant les bullangues o insurreccions de 1842 i 1843, la població barcelonina fou bombardejada des de Montjuïc; mil cinc-centes bombes ensorraren habitatges i edificis, fent molt de mal: quaranta morts i molts ferits; volgueren escarmenar els treballadors, la patuleia o poble menut el qual

no parava d'amoïnar-se com ho havia fet l'any 1835 amb la crema de convents i l'assalt i incendi de la Duana i de la fàbrica Bonaplata. Amb aquests fets, els batallons de la Milícia foren desarmats.

Josep Barceló, s'allistà de manera voluntària a la Milícia Nacional, arribant a ser proclamat capità d'aquesta. No ens ha d'estranyar la seva decisió, si tenim en compte que la Milícia era una institució armada al servei del liberalisme progressista; fou creada a les Corts de Cádiz de 1812 si bé no va poder exercir les seves funcions fins a l'arribada del Trienni liberal l'any 1820. La importància d'aquesta milícia fou molt gran en els períodes en què fou permesa, perquè depenia en primer terme dels Ajuntaments i en part de les Diputacions i només en darrera instància de l'Exèrcit. La composició dels membres de la Milícia era de menestrals, treballadors il·lustrats... tots sabien llegir i escriure. Sovint eren els homes dels mateixos batallons els que escollien els seus caps. Les agrupacions de les milícies eren escola de les noves idees socials que penetraven al país; dia a dia, la Milícia Nacional de Barcelona s'anà radicalitzant cap a l'esquerra, això feu que repetidament i en els moments de més conflictivitat social la Milícia fos dissolta per les autoritats militars. El marquès de Miraflores, home

evidentment moderat, definia la Milícia Nacional com "mas bien un elemento de constante perturbación que conservador y de orden, una institución anárquica y arma de partido en manos de sus adversarios progresistas".

Eren els primers signes d'aglutinament de les treballadores i treballadors que passaven, a més de classe obrera, a ser moviment obrer, malgrat que aquesta terminologia vindria més tard. És el pas del victimisme i la resignació, a la resistència i d'aquesta a la lluita contra l'explotació, dissimulada i justificada pel i en nom del progrés. També fou en aquest període de mitjans dels anys cinquanta quan entrà en el nostre vocabulari l'expressió sindicat. Associats, els treballadors del fil crearen la primera Associació de Teixidors del país. Al cap de poc temps reconeixent el seu tarannà solidari i el seu esperit i tremp per a la lluita, Josep Barceló fou nomenat capdavanter de l'Associació de Filadors de Barcelona, branca de l'Associació de Teixidors. Amb la seva companya Eulàlia Cumulada vivien al carrer Tallers on nasqueren els seus fills Esteve i Carme; dos anys abans de la seva tràgica mort deixà aquest domicili per passar a coniar amb Francesca Parés, al carrer del Tigre.

Dins el món treballador sorgiren tensions; el capità general volia que amos i treballadors dialoguessin a través de les anomenades Comissions Mixtes. Ramon Maseras (vicepresident de la Junta Central de Directores de la Clase obrera) i Barceló eren amics, però no identificats en l'ideari de l'estratègia social a seguir. Maseras també era membre de la Milícia Nacional, amb el grau de tinent i creia en el diàleg social, era una persona possibilista, en tant que Barceló n'era més escèptic i pensava que els resultats d'aquesta pràctica demostraven plenament la seva inutilitat.

A partir de l'any 1844 havien començat a arribar d'Anglaterra les noves màquines de filar anomenades Selfactines, que substituïen les antigues Mülle-Jennys o Bergadanes. Els nous enginys produïen amb menys temps i menys treballadores més fil que les antigues. Aviat l'atur forçós augmentà i el malestar s'estengué.

L'estiu de 1854 un govern progressista rellevà el moderat. Una gran massa del món del treball decidí que havia arribat l'hora d'actuar vistos els resultats fallits de les paraules i les promeses rebudes. En mig d'una gran eufòria, el 14 de juliol es declarà la vaga i a la mateixa nit la gent sortí al carrer i assaltà diverses fàbriques amb la intenció de posar fi a l'ús de les noves màquines. En primer lloc, fou envestida la fàbrica de Pere Arnau, situada al carrer de Berenguer

el Vell, i el fet que el seu amo amb els seus tres fills sortissin a defensar-la va fer que ell i un dels fills morissin, sent cremada la fàbrica. Després foren atacades les dues fàbriques Castells i Cia., una al carrer de la Riereta i l'altra al de Sant Rafael; al mateix carrer, al número 16, fou devastada la de Josep Morull i Pi; i passà el mateix a la fàbrica Jordà Mas, al carrer del Migdia número 4. Al carrer d'Amàlia, s'esdevingué el mateix amb la fàbrica La Industrial Algodonera, la qual resultà afectada per la destrucció de diverses màquines. Com veurem, l'arribada del govern progressista fou com el de la serp que canvia la pell sent, però, l'animal el mateix.

Conxorxats militars i patronal, i amb la benvolença de l'església, tots ells decidiren que s'havia de posar fi a aquella situació la qual consideraven que era fruit de la incultura, de la manca de religiositat... i escarmenar així les masses amb un càstig exemplar. L'endemà mateix el capità general dictava un Ban:

"Con objeto de afianzar solidariamente la propiedad y la familia (...) y a fin de que el sol de nuestra regeneración política se presente puro y terso... Vengo a mandar:

Artículo 1º: Serán pasados por las armas en el término de seis horas (...) a todo el que cometa o intente pegar fuego a un establecimiento fabril o casa particular (...)."

La premsa explicava com l'endemà mateix i a la part baixa de la Rambla, a les set de la tarda i de manera pública, eren afusellats tres treballadors acusats d'haver participat en els fets descrits. I al cap de vint-i-quatre hores, al mateix lloc i hora, ho foren tres més. Dues terceres parts del segle XIX Barcelona estigué en estat de guerra, això volia dir sota el comandament militar.

En aquelles dramàtiques hores, un grup de treballadors presidits per Josep Barceló fou comissionat per entrevistar-se amb el dèspota capità general Ramon de la Rocha; de manera estranya el representant obrer li arrencà la promesa de prohibir l'ús de les màquines selfactines. Però aquest compromís del militar sols aparegué a la premsa, el capità mai s'hi comprometé de manera oficial. Curiosament, l'edicta que derogaria aquesta prohibició, aparegué al cap d'un any, l'endemà de l'execució de Barceló.

Els fabricants més importants no van fer cas d'aquella prohibició i la resta la van recórrer davant el govern de Madrid; aleshores els treballadors decidiren continuar la vaga.

El dia 8 d'agost del mateix any 1854, els representants de dinou societats obreres després d'una reunió amb el nou capità general, Manuel de la Concha, redactaren un manifest en el qual desconvocaven la vaga perquè havien aconseguit l'indult dels treballadors processats i detinguts i es formalitzaven encontres periòdics entre patronal i societats obreres. Això volia dir que aquestes eren reconegudes. Era una gran victòria.

I encara el 18 d'octubre de 1854 la patronal, sota la pressió dels treballadors que amenaçaven en tornar a la vaga, accedí a fer que la jornada laboral no sobrepassés les 12 hores diàries. Aquest fet ens situa per entendre més bé les condicions de vida en aquells moments.

Però els sis ignominiosos afusellaments del darrer mes de juliol no foren prou per satisfer militars i amos, calia fer pagar d'una manera ben significativa a alguna persona d'aquell envalentiment proletari.

El dia 29 març de 1855, al vespre, es produeix un robatori al mas de sant Jaume, situat al terme d'Olesa de Montserrat, realitzat per set homes disfressats de mossos d'Esquadra; fou mort el fill de la casa i greument ferit el seu pare, amo de la finca.

Al cap de pocs dies foren detinguts els presumptes malfactors, si bé les autoritats afirmaren que faltava per agafar el dirigent i principal responsable dels fets. I a la nit del dia 27 de l'immediat mes d'abril, després d'una persecució per carrers del Raval, Josep Barceló fou detingut.

Després d'un judici militar breu, amb acusacions inconsistentes i contradictòries i amb testimonis per encàrrec, Josep Barceló fou sentenciat a mort. L'endemà, Barcelona era una ciutat presa militarment, ja que les autoritats temien un aixecament general a causa de la personalitat de Barceló.

El dia 6 de juny fou executat públicament; entre les acusacions hi havia la de ser "agitador de masas". Llavors tenia trenta anys i els seus fills nou i quatre.

Per un nou retorn a la Física

Albert Einstein i la Teoria de Camp Unificat

El que llegireu a continuació sobre la Física va tenir en l'Einstein un ferm opositor. Va voler demostrar que era possible desmentir-ho i creia que es podria trobar una Teoria que pogués respondre a l'allau de certes, interessos, caos i contradiccions que s'observaven entre els àmbits de la **Física Clàssica** o dels grans cossos, la **Física Atòmica** o dels microcossos i la **Física dels fenòmens electromagnètics**. Amb aquest objectiu va cercar una **Teoria de Camp Unificat** que servís de manera universal per entendre, explicar i mesurar tots aquests àmbits i camps de la física. No ho va poder assolir.

El terme "Teoria del camp unificat", descriu l'intent d'unificar les forces fonamentals de la física en un únic marc teòric. Einstein va passar l'última part de la seva vida intentant provar aquesta teoria.

J. C. Maxwell va poder unificar els àmbits de l'electricitat i el magnetisme l'any 1865, per això des de llavors és possible parlar de l'electromagnetisme. El camp de l'electrodinàmica quàntica, als anys 1940, va traduir i aplicar amb èxit les lleis de l'electromagnetisme de Maxwell als termes i les matemàtiques de la mecànica quàntica.

En els anys 60 i 70, els físics van unificar amb èxit la interacció nuclear forta i les interaccions nuclears febles juntament amb l'electrodinàmica quàntica per formar el model estàndard de la **Física Quàntica**.

El problema actual, amb una teoria de camps pràcticament unificada és trobar com incorporar la gravetat (que s'explica sota la teoria de la relativitat general d'Einstein) amb el model estàndard que descriu la naturalesa mecànica quàntica de les altres tres interaccions fonamentals. La curvatura de l'espai-temps, fonamental per a la relativitat general, comporta dificultats en les representacions de la física quàntica.

Algunes teories específiques que intenten unificar la física quàntica amb la relativitat general són:

La Gravetat Quàntica, La Teoria de Cordes, The Loop Quantum Gravity, La Teoria del Tot i/o La Supersimetria

1. Les Lleis de la Termodinàmica

Conjunt de principis en els quals es basa la **termodinàmica**.¹ Quatre lleis universalment vàlides quan s'apliquen a sistemes físics, amb certes restriccions. En els darrers 80 anys s'han suggerit d'altres lleis, però cap d'elles ha estat acceptada per unanimitat.

Curiosament, la llei zero es va formular després d'haver enunciat les altres tres lleis de la termodinàmica i és una conseqüència d'elles.

Quines són aquestes lleis?

Llei zero: Si dos sistemes termodinàmics es troben en equilibri tèrmic amb un tercer, també estan en equilibri entre si.

Primera llei de la termodinàmica o llei de la conservació de l'energia: L'energia total d'un sistema aïllat ni es crea ni es destrueix, es manté constant.

Segona llei de la termodinàmica: la quantitat d'entropia² de l'univers tendeix a incrementar-se. D'aquesta llei s'extreu, també, que no existeix l'eficiència del 100% d'una màquina tèrmica. I que no tots els processos termodinàmics són reversibles.

Tercera llei: és impossible arribar a una temperatura igual al zero absolut (0 Kelvin).

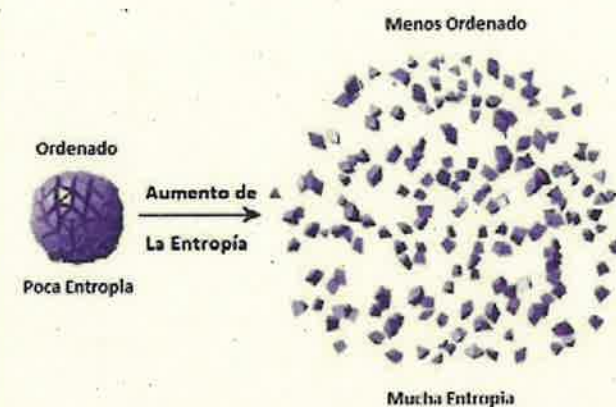
2. Teoria del Caos

Camp d'estudi de les matemàtiques; però amb aplicacions en diverses disciplines, com ara les ciències socials, on es converteix en l'estudi de sistemes complexos no lineals de complexitat social. La Teoria del Caos té els seus orígens en les investigacions d'**Henri Poincaré** (segle XIX) quan tractava d'identificar sistemes subjectes a un ordre estable i va comprovar la impossibilitat d'assolir tal objectiu. La naturalesa, incloent casos de comportaments socials i sistemes socials és molt complexa, i l'única predicció que podeu fer és que és impredecible. La Teoria del Caos mira aquesta impredecibilitat de la natura i intenta trobar-hi

1 Termodinàmica: Part de la Física que estudia l'acció mecànica de la calor i de la resta d'energies.

2 Entropia: Dintre de la Termodinàmica és la magnitud física que mesura la part de l'energia que es perd o no és possible utilitzar en un intercanvi, treball o funcionament mecànic.

¿Qué es la Entropía?

La Medida el Grado de Desorden

sentit. Té com a objectiu trobar l'ordre general en els sistemes socials i, en particular, dels sistemes socials similars. La hipòtesi és que la impredecibilitat d'un sistema es pot representar com un comportament global, que dona una certa quantitat de predictibilitat, fins i tot quan el sistema és inestable. Els sistemes caòtics no són sistemes aleatoris, tenen algun tipus d'ordre, amb una equació que determina el comportament global.

Qualitats d'un sistema caòtic

És **determinista**. Per tant té una pauta que es pot representar en una equació o algoritme que expliquen el seu comportament.

És **sensible** a les seves condicions inicials. Inclús un petit canvi en el punt de partida o estat inicial poden conduir a resultats molt diferents.

No és ni aleatori ni desordenat. El caos té un cert ordre i patró.

Nova perspectiva de la Teoria del Caos a la segona meitat del segle XX

L'any 1963 el matemàtic i meteoròleg Edward Lorenz treballava en unes equacions que havien de servir per preveure els canvis del temps atmosfèric, utilitzant els ordinadors i la tecnologia aeroespacial d'aquella època per elaborar gràfiques. Es va sorprendre quan començà a observar petites desviacions sobre les dades inicials, d'un rang molt petit però que alteraven profundament la certesa de les prediccions i el resultat final de qualsevol estudi global. És el que es va denominar efecte papallona.

Pel que fa a les gràfiques que va obtenir al representar les equacions es va denominar Atractor de Lorenz³ i les seves dimensions són fractals.⁴

3. La Física Quàntica

Tot el que ens envolta està compost per partícules molt petites, ocultes als sentits. La Física Quàntica estudia aquest univers minúscul, fet de matèria i energia. Les lleis que regeixen la quàntica són estranyes i sorprenents, sovint difícils d'entendre i ens plantegen reptes filosòfics: sobre el què és saber?

Podem descriure la realitat de forma exacta? Quina informació tenim de la natura?...

El concepte de quàntum es va introduir el 1900, quan Max Planck va presentar davant de la Societat Alemanya de Física una comunicació on incloïa una fórmula que explicava la distribució en freqüències de l'energia emesa (radiada) per un "cos negre". En aquest problema s'havien capficat un bon nombre de científics.

En la comunicació es postula per primera vegada que l'absorció i l'emissió de radiació electromagnètica, en particular de llum, per un cos, es realitza en quantitats discretes. De manera gràfica, podríem dir que en comptes de fer-ho de manera contínua, com s'havia cregut fins llavors, àtoms i molècules absorbeixen i emeten la radiació "a salts" (quanta de radiació).

3 Atractor de Lorenz: sistema dinàmic, determinista, tridimensional, no lineal observat en dinàmiques de l'atmosfera terrestre. En alguns dels seus valors exhibeixen comportaments caòtics. Observats després també en el funcionament de generadors, dispositius làsers, xarxes de subministrament elèctric, d'aigua, etc.

4 Fractal: objecte matemàtic de gran complexitat definit per algoritmes simples. Les fractals van ser estudiades per Benoit Mandelbrot i popularitzades pel seu llibre *Els objectes fractals*.

Les idees de Planck van ser elaborades i ampliades per Einstein, Bohr i d'altres, i van culminar en la creació d'una nova branca de la física, la Mecànica Quàntica, a mitjans dels anys 1920, després dels treballs fonamentals de diversos investigadors, entre els quals Werner Heisenberg, Erwin Schrödinger i Paul Dirac.

La Mecànica Quàntica, una teoria fructífera, prometedora, però estranya. La física del nostre temps no seria el que és sense ella, ens permet adquirir una comprensió del microcosmos, del món de les molècules, dels àtoms, de les partícules elementals de la matèria... impensables fa tan sols vuitanta anys.

De fet, la Mecànica Quàntica va nàixer com una teoria per explicar el món atòmic, però avui dia la majoria dels físics pensen que és més: una teoria universal, amb uns principis que comprenen la natura a totes les escales, del quark al cosmos. I aquesta grandesa li ocasiona una certa "misèria" en forma de serioses dificultats epistemològiques. Abans de seguir, cal advertir que molts investigadors pensen que tals dificultats no es poden atribuir pròpiament a la teoria quàntica, perquè com a teoria està estructurada perfectament, sinó a dificultats de la nostra intuïció, com a éssers "incapaços d'aprehendre el món quàntic".

Quina és la raó de l'estranyesa de la mecànica quàntica? Què fa que aquesta teoria es trobi tan lluny de la intuïció humana? És estranya perquè els conceptes quàntics fonamentals, en general, no tenen referents en la nostra percepció sensorial del món.

El principi de Heisenberg, que estableix la impossibilitat absoluta de conèixer amb exactitud els valors simultanis de certes magnituds (magnituds conjugades), per exemple la posició i la velocitat d'una partícula, no és més que una conseqüència particular d'una llei més general, coneguda com el "principi de complementarietat" de Bohr, que diu que descripcions que presenten la màxima informació sobre les propietats d'un sistema, possibles en la física clàssica, no ho són en el domini quàntic.

Aquestes descripcions són "complementàries", i el fet d'usar-ne una o una altra depèn del tipus de mesura o d'observació que es realitzi sobre el sistema. En conseqüència, la descripció més precisa que pot proporcionar la teoria quàntica de la realitat mai no serà completa. És a dir, no totes les magnituds que en principi són susceptibles de coneixement precís segons la física clàssica no ho són en la teoria quàntica i això es deu a la complementarietat, que en la natura es regeix al nivell més profund per les lleis quàntiques. Bohr creia que en el principi

de complementarietat es resumien totes les peculiaritats de la teoria quàntica. Encara més: creia que aquest principi era d'aplicació universal, més enllà de la física, fins a la biologia i fins i tot la psicologia.

4. Neurones mirall

Les neurones mirall permetrien als humans comprendre les emocions i els sentiments dels altres i l'establir connexions amb altres humans. En observar com actua una persona, com parla o raona, es produeixen unes alteracions elèctriques en aquestes neurones que activen una resposta pròpia i generen com un tipus d'enregistrament d'aquestes informacions. Això juga un paper significatiu en la nostra actuació per imitació, per aprendre, i per tenir empatia.

Aquestes neurones són cèl·lules motores i se les va denominar així pels jocs dels il·lusionistes amb miralls. Serien privatives dels primats.

Els neuròlegs creuen que hi ha unes mil neurones mirall en cada mm³ del cervell humà. Quantes més i en millor estat estiguin entendrem les accions, les emocions i els sentiments dels altres de manera més eficient.

Darrerament s'ha popularitzat molt l'estudi, difusió i expressió al voltant de l'empatia, com fer-la servir, com s'ha de comprendre. La teoria de l'empatia relacionada amb les neurones mirall vindria a dir que es tracta d'unes cèl·lules del nostre sistema cerebral que ens ajuden a comprendre les emocions d'altres persones. Amb això a més podem imitar o no comportaments, accions i aprenentatges i fins i tot sentiments. Això ajuda a què siguem animals socials que creen cultures socials determinades.

Les neurones mirall foren descobertes pels doctors Giacomo Rizzolatti i Leonardo Fogassi l'any 1990 quan analitzaven l'organització funcional del sistema motor humà. Cal dir que primer les van trobar en una espècie de primats, els Macaca Nemestrina. En els seus experiments van analitzar

mitjançant uns mico elèctrodes una sèrie de connexions neuronals. I unes de concretes s'activaven en dues situacions:

1. Quan l'animal feia una acció amb una intenció (Exemple: agafar un plàtan). Però no quan feia moviments simples sense finalitat.

2. Quan l'animal observava a algú realitzant una acció intencional (Exemple: quan un altre primat agafava un plàtan).

Més tard es van dur a terme uns altres estudis, en éssers humans. Amb una sèrie de tècniques com l'electroencefalografia (EEG), magnetoencefalografia (MEG), l'estimulació magnètica transcranial (EMT) i experiments d'imatges cerebrals que van evidenciar l'existència d'una xarxa de neurones mirall en el còrtex cerebral.

Els nens amb trastorn de l'espectre autista (TEA) poden tenir una disfunció de les neurones mirall, que es troben alterades funcionalment i estructural: llenguatge, empatia i imitació. Les neurones mirall semblen efectuar, precisament, les mateixes funcions que semblen estar alterades en l'autisme. Podríem assenyalar algunes:

Les neurones mirall s'activen des del naixement i permeten els nadons imitar els moviments dels adults i anar aprenent. Per tant, són la base de la capacitat innata de la imitació, sense la qual l'aprenentatge seria pràcticament impossible.

Les neurones mirall exerceixen un paper fonamental en la planificació de l'acció. Ens serveixen per a realitzar o imaginar una simulació de l'acció abans de dur-la a terme.

Les neurones mirall estan relacionades amb la part comportamental, com és l'empatia, l'aprenentatge per imitació, la conducta d'ajuda als altres, etc., demostrant que som éssers socials.

Les neurones mirall permeten tenir una disposició mental paral·lela a l'interlocutor que veiem o sentim. A més, podem comprendre els seus sentiments. El sistema de les neurones mirall permet fer pròpies les accions, sensacions i emocions dels altres.

5. Teoria de Cordes

Un nou intent de trobar una Teoria de Camp Unificada però a partir de la física quàntica i integrant totes les anomalies dels diferents sistemes. El problema més greu és la dificultat de provar experimentalment els avenços en la pròpia teoria, i que els models teòrics més prometedors precisin d'una pluralitat d'universos, i passar de les tres/quatre di-

mensions a altres models i universos de fins a vint-i-sis dimensions.

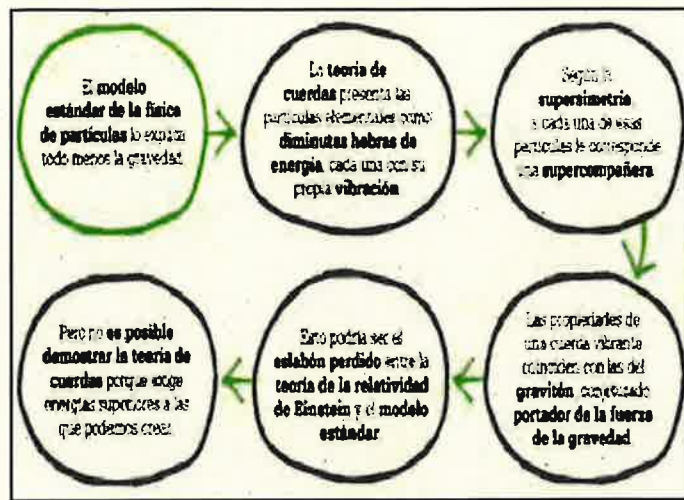
La Teoria de Cordes tracta d'explicar el món que ens envolta. Atès que sempre s'ha pensat en les dimensions que té aquest planeta i el seu sistema, es va arribar a pensar que tenia més de tres dimensions. Molts científics han estat explicant com funciona la gravetat i si realment el Sol a la distància que es troba, hauria d'atraure a la Terra.

Si hi ha un objecte que té massa, l'espai on es troba es corba. Aquesta curvatura és la que es comunica amb la gravetat. La Terra té una massa determinada i, per tant, també corba l'espai pròxim. La curvatura de l'espai és la que provoca que l'objecte es pugui moure al seu voltant. És a dir és el Sol és el que mitjançant la seva gravetat és capaç de fer moure la Terra en la translació. I la Terra per la seva massa genera una curvatura espacial que provoca els altres moviments del planeta.

Einstein i Theodor Kaluza van intentar unificar una teoria que pogués recollir i descriure totes les forces fonamentals que regeixen l'univers. Una equació essencial que podria obrir totes les portes. La gravetat està definida com un conjunt de corbes i deformacions en l'espai i el temps. Per això, es va intentar realitzar una altra equació per a la força electromagnètica.

Atès que ja s'havia fet servir l'espai-temps per explicar la gravetat, quin altre factor podria ser el que fes responsable de la força electromagnètica? Al no haver res més per explicar-ho, es va introduir la idea que hi havia dimensions extres. És a dir, per poder descriure la força electromagnètica es van haver d'introduir més dimensions en l'univers.

Esquema general sobre la Teoría de Cordes

Així, tindríem tres dimensions físiques i el temps com a quarta dimensió. A l'aplicar les fórmules amb una quarta dimensió, tot estava perfecte, però no volia dir que hagués donat amb la clau. És a dir, si hi ha més dimensions en l'univers, per què no les veiem? La teoria va haver de descriure que hi ha diferents tipus de dimensions en l'univers. Algunes grans i fàcils de veure i d'altres més petites i enrotllades sobre si mateixes.

Les dimensions petites són d'una magnitud tan petita que no podem veure-les. Encara que no es pugui entendre a simple vista, hi ha exemples que fan més fàcil la comprensió de dimensions que no podem veure. Per a nosaltres, de lluny, un cable pot semblar un objecte unidimensional, però sabem que no ho és. El cable té un ample, alt i llarg, és a dir, les dimensions físiques que tenim a la nostra realitat. No obstant això, per a les formigues, passejar per aquest cable és una cosa completament tridimensional i accessible.

La idea del científic **Klein** és una cosa semblant, però a una escala molt més petita. Si nosaltres fòssim formigues realment petites, podríem moure'ns a escales més petites de l'espai-temps i poder veure aquestes dimensions extremes. Les dimensions romanen enrotllades sobre si mateixes. La pregunta principal és, funcionen aquestes aplicacions en el món real? La resposta és no.

Amb aquestes dades, els científics no podien tenir dades com ara la massa d'un electró. La idea és poder explicar tot l'univers amb una única teoria.

Els científics d'avui dia parlen de conèixer l'element més petit, indivisible i inseparable que hi ha al món. Els àtoms serien la unitat més petita que es pot veure, però estan formats al seu torn per partícules més petites com els fermions i bosons. Els quarks són un tipus de fermió dels que estan compostos els protons. I a l'interior dels quarks podem veure un filament petit d'energia que vibra. Es tracta d'una corda. Per això, es coneix com a Teoria de Cordes.

Aquestes petites cordes són semblants a les d'un instrument musical i poden vibrar de diferents maneres. Es podria dir que és la peça més bàsica de tot l'univers. Les cordes és el que veiem en tot l'univers per complet, atès que tot està compost per àtoms que al seu torn estan compostos per protons i, al seu torn per quarks, i per cordes.

Aquesta teoria podria doncs explicar l'origen de totes les forces fonamentals de l'univers. Tots els tipus d'energies tindrien en comú aquestes cordes vibratòries. Per veure si això funciona hauria de provar-se amb models matemàtics, però no funcionen sinó és a partir d'universos de més de deu dimensions.

La teoria de cordes permet explicar què passa en un forat negre i què va passar abans del **Bing Bang**. Diu que el Big Bang va poder ser fruit de la fusió o col·lisió d'universos. A més, permet utilitzar coses com els **forats de cuc** per poder viatjar a altres universos. Podríem saber com viatjar a un altre univers quan el nostre estigui per morir.

Si com a conseqüència de la col·lisió del Big Bang ara tenim menys energia de la que hi havia abans, es pot pensar que aquesta energia sobrant o perduda ha anat parant a altres dimensions.

Marcel·lí Reyes Vidal
Secció de Filosofia, AEP

Llum Ventura (1941-2023)

Nascuda el 1941, va deixar d'acompanyar-nos el 2023 després de 82 anys plens d'activisme i solidaritats. Ha quedat un buit, també físic, en cada una de les assemblees, de les protestes, de les accions on era sempre present aquesta anarquistista de nissaga i de cor.

Una llarga llista de col·lectius amb els qui va col·laborar li vam retre un homenatge el 2 de setembre a l'Àgora Juan Andrés. Podem dir homenatge però no fou això exactament, va anar un pas més enllà, va ser una celebració de vida amb un teler col·lectiu que va ordinar una gran pancarta reivindicativa-vital a través dels records, les anècdotes, les imatges, la comunitat, els riures i els plors... i les cançons.

Des de l'Ateneu Enciclopèdic vam coordinar el desenvolupament físic de l'acte i ho diem com un privilegi, ja que cadascú que pujava a l'escenari tenia alguna cosa més a compartir, generalment amb un somriure. Un goig.

Com es pot intuir del ja escrit,

fer un simple repàs de la seva vida seria llarguíssim, quedaran molts buits a emplenar després de les poques coses, dins el conjunt, que ressaltarem en aquest escrit de remembrança

L'activisme li venia de família, però això, ja se sap, s'aprofita o no, i ella ho va aprendre, assumir

i continuar. El 1979 va obrir la perruqueria La Mar, innovadora... I va incloure quelcom d'absolutament necessari en aquella època, un punt de suport, clandestí, sobre els avortaments, també clandestins.

Set anys després, va obrir La Pelu, on anar-se a tallar el cabell es convertia en part d'un projecte que trencava els tòpics socials.

El 1997 va impulsar l'Associació Dones del 36, que aplegava dones que havien viscut la Guerra Civil i la desfeta posterior. L'objectiu -que van perseguir fins als seus darrers moments- era donar testimoni a les noves generacions, des de l'òptica de les dones, sempre tan oblidada, la revolució, les lluites per la llibertat i la vida, l'exili, la repressió, els anhels. Un tresor.

Allà va conèixer la Conxa Pérez, l'anarquista ateneïsta, miliciana, llibrera... un referent que es va convertir en família de la Llum. Un llarguíssim requitzell d'imatges i ressenyes, d'accions i activitats, ens parlen d'aquest tàndem vital.

Com hem dit, això i moltes d'altres lluites van ser part de la seva vida, però no volem acabar sense recordar la seva passió per cantar, que obre els cors. I, com canta Rozalén: "El día que yo me muera no lloren porque me fui. Alcen la copa y brinden por todo lo que viví". Doncs, Salut, Llum!

Miquel Izard Llorens (1934-2024)

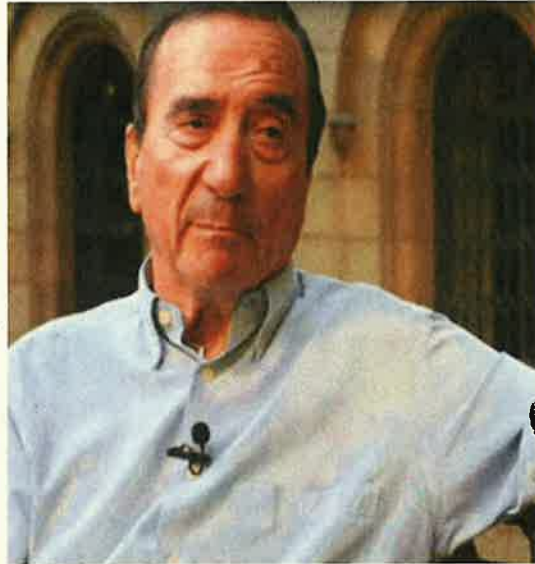
Permeteu que signi aquest text perquè em surt del cor, d'un cor una mica més solitari de l'habitual. En MIQUEL IZARD ha marxat, potser ara està a l'imaginari "màgic" (en el millor i més bell dels sentits) dels esclaus, la història dels quals va començar a rescatar.

No ens veurem a l'infern —en tot cas ja ens havíem vist, perquè aquest està més aviat a la terra— encara que els *meapiles* diguin el contrari, doncs també vam compartir una apostasia que ens allunya del sistema clerical i les seves normes de funcionament... inclús contractualment.

No en parlaré aquí de l'extensa i brillant trajectòria acadèmica, investigadora i activista d'en Miquel. S'ha parlat abastament aquests dies, i poc es podria afegir.

En canvi, us diré que encara li mancaven coses per ensenyar-me, per ensenyar-nos a totes, pel plaer i la responsabilitat d'aprendre. Un MESTRE, amb majúscules cridaneres, que també aprenia tots els dies, doncs també ell gaudia dels plaers.

A la Facultat d'Història, a les primeres "troba-des", tot aquell que no sortís de *boxes* amb un sentit autocrític i un altre sentit... el de l'humor, seriós i rigorós però humor, ho tenia malament amb en Miquel. Deia fantàstiques salvatjades que feien fugir dogmàtics i fanàtics...

A més de la Història Contemporània, a la que es va dedicar tant i tant bé, li van encarregar la Història d'Amèrica perquè, a veure, algú l'havia de fer pel programa de la Facultat. I els hi va sortir massa bé —o no— perquè va retornar a marginats i oblidats a l'escenari de la història.

Membre de l'Ateneu Enciclopèdic, hi va col·laborar abastament i, de fet, el podeu trobar en les pàgines d'altres números d'aquest butlletí.

Més enllà d'allò après, que va ser molt, ens has deixat un tresor impressionant, sense referir-me ara a una personalitat excepcional i seductora, he, he, que és haver-nos esperonat a fer història d'una altra manera, d'unes altres maneres. Per fer la història dels que el poder, els poders, ha bandejat i convertit en mers figurants, amb sort, de l'esdevenir humà, calia buscar nous camins. Trobar la història fora dels documents oficials o amb una nova lectura d'aquests (com es diuen les coses o el que no es diu. Un petit exemple, les Lleis d'Índies prohibien el clergat tenir més de dotze concubines... per tant, el nombre d'aquestes havia de ser prou superior), en les cançons, els riures i els plors dels pobles, en les llegendes que encobreixen lluites i formes de vida, en les descripcions dels poderosos que denigren el poble... i en tantes altres coses.

Miquel, A la teva salut! Amb rom i amb vent a les veles.

Sònia Turon

Marcel·lí Reyes Vidal (1952-2023)

L'any passat ens va deixar el company MARCEL·LÍ REYES, vinculat a l'Ateneu Enciclopèdic Popular des de la recuperació d'aquest els anys 80. Nascut a la Barceloneta, de família republicana i net d'avis obrers, l'un militant sindicalista i l'altre pistoler de la patronal. A principis dels anys 60, va viure amb els pares i el germà a Alemanya.

Al retorn a Barcelona, el 1964 comença el batxillerat a l'institut Milà i Fontanals, on va tenir la sort, coses del destí, de tenir un professorat amb una alta preparació: fins uns 30 anys després no vam saber que molts eren catedràtics universitaris castigats pel franquisme.

El batxillerat superior, el fa en classes nocturnes, perquè comença a treballar a l'editorial CODEX, dedicada als fascicles, i després a ALFA, fabricant de màquines de cosir. Són els primers contactes amb el món laboral, i també amb la clandestinitat i els grups anarquistes: entra a la CNT els anys 70.

Es llicencia en Filosofia i Ciències de l'Educació i passa a ser professor interí de Filosofia. La lluita dels interins el compromet profundament, i l'experiència del treball al sector privat li és útil: forma part i té responsabilitats en el món sindical del professorat. A secundària fa de psicopedagog i exerceix de mediador escolar. Després estudia Antropologia i *coaching*, sempre amb el desig d'ampliar coneixements i millorar l'eficiència de la seva tasca.

Fundà amb tot un grup de l'AEP la revista Vaixell Blanc (1981-86). L'escriptura el va ocupar sempre, tant en poesia, com en textos de difusió política i social, fins arribar a un parell de textos, sobre les vivències i vicissituds de la seva malaltia de càncer, el segon inacabat i no publicat. També té unes memòries incompletes i una novel·la política, tampoc publicades. Era un gran aficionat al teatre i al cinema.

Es vinculà també a diversos moviments, partits polítics i plataformes veïnals i socials, sempre amb

el nord posat en el pensament llibertari, des d'un punt de vista de Països Catalans.

Fou un gran observador, disposat a analitzar el perquè de les coses, des de la infantesa: en un parvulari de monges. Les seves memòries d'aquells moments ens expliquen que, probablement, el seu esperit de rebel·lia es va generar llavors; si no el duia en els gens.

Format en una família obrera i amb la diversitat d'origens abans apuntada, havent hagut primer d'adaptar-se a l'escola de l'Alemanya de postguerra, i després a un institut de secundària franquista, aviat en desenvolupà una fusió del seu interès per conèixer el món, la seva rebel·lia i el seu constant esperit crític, mantingut fins al darrer alè.

Persona cerebral i metòdica; sempre interessat en qui l'envoltava, a tot nivell; però en especial en els seus fills i néts. Amb un posat que volia fer creure als altres que era una persona asocial, els qui el vam conèixer coincidim que era absolutament al contrari, perquè fou sempre una persona responsable i amatent. Això sí, si creia que alguna cosa no estava funcionant bé o no hi estava d'acord, també t'ho etzibava directament i sense intermediaris.

Dues paraules definitòries: disciplina i esperit crític. Tot requereix un esforç, i tot esforç requereix avaluar les coses, abans de fer-les i també després. De vegades algú pot creure que el pensament llibertari no és això; però, per poder actuar en la màxima llibertat, hem de saber com és el món i ser crítics fins i tot en la manera de canviar-lo.

Salut, company! El teu record i exemple roman en els qui vam poder compartir moments i vivències amb tu.

Secció de Filosofia de l'AEP

Benjamina

Si agaféssim tota la història de la Humanitat
fins aquest precís instant
i la comprimíssim
en les 24 hores d'un sol dia,
hauríem descobert l'agricultura
a les 11
de la nit.

De la revolució industrial
en faria tan sols 1 minut, ja que hauria començat
a les 23:59.
Internet: els últims 10 segons.

El nostre mode de vida
és una improbable anomalia històrica.

Fa 530.000 anys,
durant la primera hora
del dia humà,
una dona donà a llum
a una nena amb cranio-sinostosi:
la cara i el crani, deformats,
no devia poder caminar,
ni parlar
ni ser
útil.

Malgrat tot, aquella tribu d'Atapuerca
va cuidar aquell nadó
inútil
i depenent,
aconseguint que sobrevisqués
fins als 10 anys d'edat.

L'arqueòloga que descobrí
el seu crani peculiar
l'anomenà 'Benjamina',
que significa "la més estimada",
perquè és només l'amor
el que explica que les nostres avantpassades
recol·lectessin, cacessin, pesquessin,
esllemenessin, bressolessin, alletessin
una boca més
que ni recol·lectava, ni caçava, ni pescava.

La tribu de la petita Benjamina
fa més de mig milió d'anys
li trobà tot el sentit
a una cosa que quedaria qüestionada
per Thomas Hobbes al segle XVI
(és a dir, a les 23:58).

I és que en aquests 2 últims minuts
s'ha insistit molt, en això de
"homo homini lupus est"
("l'home és un llop per a un altre home"):
l'egoisme d'uns pocs ha fet
rebranding de la Humanitat, senyors;
com si tot aquest amor
que ens batega a dintre el cor
no fos part
de la meva,
la teva,
la nostra
naturalesa:

que tu i jo siguem avui aquí,
dins cada cèl·lula els gens com una escala
desplegada amunt envers la Història,
totes nosaltres resultes
de la improbabilitat
de 26.500 còpules
i la perillosa gesta
de 26.500 parts.
Cada persona viva avui,
petita o gran, hereva
de 53.000 supervivències en cadena,
la vida, obrint-se pas, tenaç,
com el riu forada finalment la pedra,
no és cap miracle. No.

És mig milió d'anys
de cuidar-nos les unes a les altres.

Poema d'Adriana Bertran Anía
www.adrianabertran.wordpress.com

Historia Social del Jazz Primitivo

Autor: Rag Cúter

Coedició: Bakakai, Corazones Blindados, La Carbonería, CEDCS, BAAM

Data d'edició: 2023

Obra monumental i totèmica sobre com va néixer i desenvolupar-se el jazz en les seves primeres petjades, des de finals de l'esclavitud fins al crac del 29. Rag Cúter s'ha passat més de deu anys investigant i recorrent mig món, trepitjant més d'un centenar d'arxius i biblioteques, i

tot això ha donat com a resultat més de mil pàgines (dos volums, el segon amb bibliografia i discografia) amb més de tres mil imatges que fan d'aquesta *Historia Social del Jazz Primitivo* un dels millors llibres que he llegit mai sobre jazz.

A diferència d'altres textos sobre jazz, aquest llibre s'allunya de l'academicisme i la teoria musical. Amb una metodologia influïda pels estudis culturals i un llenguatge planer, s'endinsa en el rerefons social de les lluites de les classes populars afrodescendents pel seu alliberament (polític, econòmic, social, de gènere, sexual ...). Això ens permet entendre millor el rerefons d'aquest gènere musical eminentment afroamericà i, per tant, menystingut durant molt de temps, però que el públic blanc va acabant fent-lo seu i la indústria musical apropiant-se'l. Imprescindible.

Kim Linares

James Brandon Lewis: un virtuós del saxòfon que desafia els límits del jazz contemporani

En el món del jazz contemporani, pocs artistes poden captar la imaginació del públic i la crítica com James Brandon Lewis (JBL). Nascut el 1983 a Buffalo, Nova York, JBL ha emergit com una força indiscutible, desafiant les convencions del gènere amb el seu enfocament eclèctic i apassionat del saxo.

Ja de molt jove, Lewis va demostrar un talent excepcional per a la música. Atret pel so emotiu i expressiu del saxo, es va endinsar en el món del jazz, absorbint influències de llegendes com John Coltrane, Sonny Rollins, Ornette Coleman o Albert Ayler. Aquestes influències clàssiques, combinades amb una sensibilitat moderna i una ment inquisitiva, han donat forma a la veu musical única de Lewis. Però el fenomen de JBL no només es pot explicar gràcies al seu virtuosisme, sinó també pel seu talent com a compositor, creador i agitador cultural. Lewis és dels pocs músics actuals que fa que la seva música transcendeixi, inspi i transporti a l'oient al seu nirvana particular (filosòfic, polític o religiós, tant fa) i per això la seva rellevància va més enllà d'aquesta època.

Encara que el seu primer disc com a líder de banda data del 2014, no serà fins a *Jesus Wagon* (2021), amb Red Lily Quintet, quan JBL obtingui l'estatus d'estrella absoluta del jazz, i sigui designat com l'escollit per revitalitzar un gènere que molta gent pensava que havia donat els seus millors fruits fa més de mig segle. Des d'aleshores, JBL no ha deixat de buscar el seu propi camí dins del jazz per delectar-nos amb discos (amb diferents bandes i formats) tant antagònics com inspiradors. Però aquesta secció parla també d'actualitat i enguany l'estajavonista Lewis ja porta dos discos i vindrà a visitar-nos a Barcelona el 28 de maig. Així i tot, no estem per congratular-nos. Més endavant ho expliquem.

Transfiguration (2024)

James Brandon Lewis: Saxo tenor, Composició.
Aruán Ortiz: Piano
Brad Jones: Contrabaix
Chad Taylor: Bateria

Quart disc del quartet i, malgrat que em faci mal a l'ànima dir-ho, potser és el menys sorprenent de la seva discografia. Sense ser, ni de bon tros, un disc fluix, sí que tinc la sensació que això ja ho he escoltat anteriorment. Potser és que ens té molt malacostumats. Un bon disc d'aquest quartet podria ser l'obra mestra d'una altra banda. Malgrat tot, qui

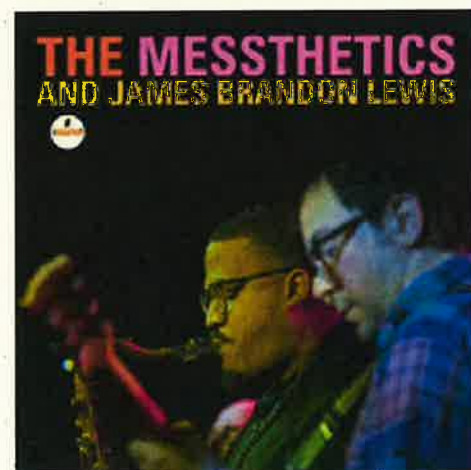
no frueix amb la mateixa "Transfiguration", "Trinity of Creative Self" o la sublim "Élan Vital"?

The Messthetics and James Brandon Lewis (2024)

James Brandon Lewis – saxo tenor, producció
The Messthetics:
Brendan Canty – bateria, producció
Joe Lally – baix, producció
Anthony Pirog – guitarra, producció

The Messthetics i JBL van col·laborar per primera vegada a l'àlbum d'aquest últim *Eye of I* (2023) amb la cançó "Fear Not": si no l'has sentida mai, corre ara mateix i deixa't endur per l'explosió sonora. L'afinitat va ser tan extraordinària que era normal donar una continuació en forma de disc. I el resultat és esplèndid. L'escolta ens recorda als *Naked City*, del gran John Zorn, però per oïdes una mica més acomodaticies. I serà amb aquest format que JBL tornarà a Barcelona al Primavera Sound, La (2) Apolo, dins de la categoria de Primavera a la ciutat. I per això dic que jo no em puc congratular. Fa temps que diferents mitjans de comunicació, com *La Directa* o *Crític*, han tret la careta a aquest festival de música mostrant la precarietat dels i de les seves treballadors.

Kim Linares

El Flamenco

El flamenco, a lo largo del siglo XX ha conseguido hacerse universal. Numerosos compositores de la categoría de Albeniz, Glinca, Granados, Rimsky-Korsakoff, Falla o Debussy lo escucharon y se inspiraron, después, en él. Esto facilitó que fuera escuchado en lugares donde sólo se permitía la música

clásica. Círculos de élite social, distanciados totalmente de todo lo popular, lanzaron sus olés y sus aplausos a falsetas y «quejios». Los conciertos del guitarrista Ricardo Montoya en París o D. Antonio Chacón cantando al rey Alfonso XIII, son ejemplos del inicio de dicho proceso. Una de las referencias más antiguas del flamenco habla de lo que se considera como proto-flamenco, y concretamente, sobre las reuniones de gitanos que hoy se llaman en lenguaje popular juergas flamencas. De ello hablan las Cartas Marruecas que el gaditano José Cadalso (1741-1782), escribió a finales de siglo XVIII. Allí nos muestra personajes como el Tío Gregorio, con los que el autor reconstruye las fiestas flamencas casi siempre nocturnas que eran acompañadas con palmas, guitarras, castañuelas y baile: Allí tuve la dicha de conocer al señor tío Gregorio. A su voz ronca y hueca, patilla larga, vientre redondo, modales ásperos, frecuentes juramentos y trato familiar, se distinguía entre todos. Su oficio era hacer cigarros, dándolos ya encendidos de su boca a los caballeritos, atizar los velones, decir el nombre y mérito de cada gitana, llevar el compás con las palmas de las manos cuando bailaba alguno de sus más apasionados protectores, y brindar a sus saludes con medios cántaros de vino. [...] Contarte los dichos y hechos de aquella academia fuera imposible, o tal vez indecente; sólo diré que el humo de los cigarros, los gritos y palmadas del tío Gregorio, la bulla de todas las voces, el ruido de las castañuelas, lo destemplado de la guitarra, el chillido de las gitanas sobre cuál había de tocar el polo para que lo bailase Preciosilla, el ladrido de los perros y el desentono de los que cantaban, no me dejaron pegar los ojos en toda la noche.

Serafín Estébanez en sus «Escenas andaluzas» nos habla del legendario «cantaor» el Planeta, en el capítulo Una fiesta en Triana: «Entramos a punto en que el Paneta, veterano cantador... dijo el lindísimo romance del Conde Sol...».

La primera noticia escrita sobre el flamenco se encuentra en 1774,

como hemos visto, en una de las Cartas Marruecas de Cadalso. El único dato conocido por transmisión oral es que se trata de un arte muy antiguo y que encuentra su cuna en Andalucía, en la ribera del Guadalquivir. La expresión musical y poética del pueblo se fue formando con elementos gitanos y andaluces, una vez que llegaron a Andalucía los gitanos perseguidos por los cien mil jinetes del Gran Tamerlán, allá por el año 1400, desde la India. Como dice García Lorca: *Y estas gentes, llegando a nuestra Andalucía, unieron los viejísimos elementos nativos con el viejísimo que ellos traían y dieron definitivas formas a lo que hoy llamamos «cante jondo».*

En este «cante» tomó forma la expresión de un pueblo que, aunque encerrado y endogámico, no puso reparos a recoger los materiales de la cultura que le rodeaba para expresar su alma. Un proceso más antiguo, pero paralelo al de la formación de la música del pueblo negro estadounidense para formar el «negro espiritual» y el «jazz».

Estos «cantes» se van formando con elementos orientales traídos por los gitanos desde la India con elementos arábigo-andaluces e incluso con elementos hispano-judíos, en lo referente a la música. La letra tal vez empezara con los romances (el pueblo gitano ya cantaba los romances en el siglo XVI, como puede conocerse leyendo «La gitanilla» de Cervantes). Se cantaban por los pueblos de Andalucía para, posteriormente, en bellísimas estrofas poéticas, incorporar sus vivencias, cotidianidades y penas.

La «siguiriya» gitana, que, como dice Manuel de Falla, «posee determinadas formas y caracteres independientes de sus analogías con los cantos sagrados y la música de los moros de Granada» y «el

uso reiterado y hasta obsesionante de una misma nota, procedimiento propio de ciertas fórmulas de encantamiento», puede llevar letras de este tipo:

*De noche me sargo ar patio
y me jarto de llorar
en ver que te quiero tanto
y tú no me quieres ná.*

*Dicen que duermes sola
mienten como hay Dios
porque de noche con el pensamiento
dormimos los dos.*

En ellas se expresan las cosas más cotidianas y más íntimas, las pasiones y las penas personales. En otros «cantes», el flamenco puede llegar a mostrar visiones tan profundas, y tan sencillas a la vez, como las Peteneras de la «Niña de los Peines»:

*Yo quisiera renegar
de este mundo por entero
por ver si en un mundo nuevo
encontrara más verdad.*

Y así, se inició, desde este germen, el nacimiento del frondoso árbol del flamenco que, actualmente, posee más de cuarenta «cantes» diferenciados:

Cantes primitivos que se hacen sin acompañamiento musical, a viva voz, como la Toná, la Debla, el Romance, la Carcelera o la Saeta, que solamente se canta en Semana Santa...

Cantes grandes como la Soleá, la Seguriya, el Fandango o los Tientos.

Y, después, todo un innumerable, conjunto de cantes derivados que abarca desde las Bulerías o los Tangos a los «cantes de Trilla» o los «cantes de ida y vuelta».

Con estas condiciones y con la evolución gigantesca que le han proporcionado en los últimos años auténticos genios de la guitarra, como Paco de Lucía o Manolo Sanlúcar, el flamenco ha llegado a expandirse por todo el mundo.

José Luis Ruiz

Pel Debat Social a l'Ateneu Enciclopèdic

Per començar, qui som:

Pel Debat Social som un grup de persones que ens reunim cada quinze dies a l'Ateneu Enciclopèdic. Venim de sectors diversos, ateneus populars, moviment veïnal, ecologisme, feminisme, sindicalisme, anticapitalisme, antiracisme, etc., que hem vist com, als nostres espais de participació, el silenci i la censura han sigut la tònica durant tota la pandèmia. Per tant, volem promoure un debat obert al voltant de les mesures autoritàries, coercitives, segregadores i unívokes que s'han succeït durant la pandèmia de la covid i les conseqüències que tenen i tindran en el futur.

Fugim del discurs oficialista i tendències que s'ha instaurat, amb una única veritat absoluta, alhora que defugim de situar tots els qüestionaments al costat de la ultradreta i el feixisme. Creiem en el debat, el conflicte i l'esperit crític que ens enriqueix com a persones i col·lectius, per això volem acabar amb el silenci còmplice davant la política de la por, on la normalitat segueix sent el benefici per a uns pocs, control social i precarietat vital per a la majoria.

Vam néixer per fer visible les dissidències des de la perspectiva anticapitalista, el bé comú per tothom i la radicalitat democràtica.

Què hem fet:

- Participació en les jornades a Vic sobre sanitat pública i comunitària, de l'11 de desembre del 2021.
- Constitució com Plataforma i espai crític Debat Social Barcelona.
- Concentració davant de les Seus Territorials del Departament d'Educació, per Aturar la segregació escolar i els Protocols COVID.
- Organització de la Jornada "Trenquem els Silencis" a la Plaça de la Canadenca, 11 de juny del 2022.
- Presentació de la Instància al Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, campanya per a la Investigació de les causes de la Sobremortalitat inexplicada.
- Denúncia del maltractament cap a les dones pels efectes secundaris de les inoculacions, 8M 2023.

– Iniciativa Sobremortalitat, Trenca el Silenci a nivell de l'Estat Espanyol

– Debats sobre la Pandèmia Social, amb Nines Maestro i Gerard Horta i Calleja, "Salut, corrupció, manipulació i desorientació" 28 abril 2023 a l'Ateneu Enciclopèdic.

– Presentació de documental "Una dosi de realitat" i debat posterior a l'Ateneu Enciclopèdic.

– Xerrada amb Marta Domènech i Marta Busquets

– "La nostra salut, el seu negoci", 12 de desembre del 2023 al Centre Cultural Albareda.

– Campanya contra les esmenes del Reglament Sanitari Internacional (RSI) i per a l'aprovació del Tractat sobre pandèmies a l'assemblea de l'OMS del maig 2024.

Sobre aquestes i d'altres: <https://peldebatsocial.wordpress.com/>

Canal de vídeos: <https://tubedu.org/c/debatsozial/videos?s=1>

Proposem:

COMUNITAT: Enfortir les xarxes de suport a la comunitat. Promoure el debat i la relació social a partir del reconeixement de les diferències i la diversitat, cerquem els consensos amb la inclusió del dissens. Volem construir una societat amb tothom, plantant cara al fanatisme sanitari i al feixisme.

COMUNICACIÓ I INFORMACIÓ: Garantir el dret a la informació, exigir als mitjans de comunicació, informació diversificada, veraç, contrastada i transparent, que fomentï l'anàlisi i la capacitat crítica de la nostra societat.

SALUT: Vacunació no és ni pot ser obligatòria. Només pot ser una decisió individual, informada i consentida de qui rep la vacuna. Aturar la Vacunació de la covid, pels efectes adversos ocasionats, i auditoria i investigació per la Sobremortalitat que està succeïnt.

Garantir una atenció sanitària universal, independent de les decisions preses per cada persona en relació a la pròpia salut. Invertir recursos a l'atenció primària, com a eina de prevenció de la Salut i detecció precoç de les malalties, així com a

revertir les retallades. Garantir sanitat pública, de gestió directa, universal i de qualitat. Amb la participació activa de la comunitat.

EDUCACIÓ: Respectar el dret a la privacitat de les dades de salut de les persones. El personal docent no pot assumir la responsabilitat de gestió de la informació confidencial. Potenciar el Debat i la gestió de la salut, en la organització entre alumnat i professorat a l'ensenyament.

ECOLOGIA: A nivell ecològic, cal actuar de forma urgent i prioritària davant del deteriorament capitalista de l'equilibri en els ecosistemes del Planeta.

SINDICALS: A nivell sindical, cal una valoració i balanç de les mesures ineficaces, autoritàries i arbitràries, preses durant tota la pandèmia. Mesures que no poden tornar a repetir-se i que no podem permetre com a classe treballadora. Cal fer autocrítica, i no tornar a col·laborar com a classe, ni claudicar davant d'un Estat Capitalista i Patriarcal, que no dubte en reprimir-nos i que ens fa pagar cadascuna de les crisis.

A NIVELL POLÍTIC: Revertir la despolitització generada en un sistema on ja no existeix: la democràcia, separació de poders, ni la sobirania popular, i on organitzacions mundials, finançades per multinacionals dicten les normes, per multiplicar els seus guanys i les diferències socials. Cal debat social per construir i lluitar contra una globalització cada vegada més asfixiant.

Per això cal fomentar la participació a la comunitat local, on la participació política arriba al seu màxim. Cal fomentar l'autonomia i la capacitat de decisió, lluny de personalismes i conflictes d'interessos, que aprofiten poders amplis per segrestar les decisions populars.

Volem dibuixar propostes amb tothom, propostes que hi són, i que potser no ho tenim del tot clar, però el que sí sabem, és allò que NO VOLEM, i el que ha succeït en aquesta pandèmia, és el que NO VOLEM.

Debat Social BCN

La vacunació infantil NO és obligatòria

Tens la certesa que el millor que pots fer per la teva filla/fill és vacunar?
No posis en risc la salut de les criatures.
Informa!

Paperera, continent i contingut

Les nostres disculpes per a l'útil i humil element urbà que es converteix en el centre de la maldat urbana que avui us mostrem.

A La Rambla, que ja fa tant de temps que no és de les barcelonines, no fa tant van instal·lar unes papereres dobles de mida respectable. I s'ha de dir que elles compleixen més enllà de qualsevol expectativa... muntanyes d'envasos d'un sol ús, de bosses de compres turístiques o de restes de menjars igualment pensats per a turistes que, afartats de tot, els deixen com a rastres del seu pas, desborden sistemàticament les sofertes papereres que, amb aquesta imatge expliquen diverses històries que s'entrecreuen.

La pèrdua per a la ciutadania del Mercat de la Boqueria, convertit en un mer escenari amb turistes fent-se fotos els uns als altres i consumint aliments frívols i fàcilment transportables que s'han convertit en els protagonistes dels mostradors del mercat, fent fora els veritables productes que calen per cuinar i menjar.

La constatació que el reciclatge, tal i com ho entenen els que manen, és una presa de pèl a ciutadans i ciutadanes. Ens criden, ensinistren i amonesten per les bosses de plàstic, que hem de pagar pel bé del planeta, pel tant per cent dels materials que van o no van als contenidors de reciclatge... i que va o no va als contenidors segons els seus interessos.

I sí, el plàstic ens pot ofegar com a residu, però això no hauria d'implicar desforestar boscos o plantar immenses extensions d'assassins de la terra en forma d'eucaliptus per a obtenir paper, ni deixar sense blat de moro un continent per fer altres envasos d'un sol ús, ni que al contenidor de tal color només puguin anar els envasos que han pagat pel seu

reciclatge, encara que el que llences sigui igualment reciclable. ELLS (els mateixos que comanden les grans superfícies són qui participen la(es) empresa de reciclatge, beneficis una i altra vegada) no fan reduir els envasos —alguna tímida opció per semblar que fan quelcom— ni fomenten el seu retorn... perdrien negoci. I, pels turistes, barra lliure, tots els envasos d'un sol ús que facin falta, embolicats en hipocresia. I que consti que estem constatant uns fets i que seguirem intentant fer el millor que puguem perquè som part del planeta i de la vida.

I, per suposat, La Rambla com a exemple de les conseqüències de la gentrificació i del turisme salvatge i anorreador.

Caldrien moltes pàgines per mostrar, que no demostrar, tot allò que confirma la nostra afirmació, però quedeu-vos simplement amb que La Rambla era el lloc de trobada dels habitants de la ciutat, el qui anava a xerrar, els caps de setmana plens de gent que anava amunt i avall, de les flors al port i del mercat als ocells, i un epicentre de les

manifestacions polítiques i socials, de les protestes i els desitjos de la nostra ciutat, activitat avui impensable perquè destorba als turistes i al comerç i perquè, s'ha de dir, hi ha gairebé més terrasses que espai. Diuen que ens la retornaran, ehem!, el que d'entrada vol dir que són conscients que ens l'han arrabassat.

Hem estat expulsats i busquem el camí de tornada.

Sònia Turon

Revistes germanes o cosines germanes

Revista Catalunya. Òrgan d'expressió de l'anarcosindicalista Confederació General del Treball (CGT) de Catalunya en llengua catalana. El seu primer número data del febrer del 1937, com a Òrgan de la CNT, i ja en aquesta segona etapa es torna a publicar el 1976.

www.revistacatalunya.cat

Pikara
MAGAZINE

Pikara Magazine. És una revista de periodisme amb perspectiva feminista, amb un enfocament transgressor, crític i per gaudir. No es defineix com una revista especialitzada en feminisme, sinó que tracta tota mena de temes socials, polítics i culturals amb una mirada feminista. Nasqué el 2010 a Bilbo.

www.pikaramagazine.com

A Gràcia és un reflex de l'atapeïda activitat de les seccions de l'Ateneu Llibertari de Gràcia, publicada per "Edicions Malcriàs d'Agràcia", grup impulsor de l'autoedició de llibres (o fanzins) promogut des de la confluència de l'Ateneu Llibertari de Gràcia i la Biblioteca Col·lectiva La Malcrià (la biblio de l'Ateneu), que acompanya a les persones que desitgin publicar des del plantejament de fes-ho tu mateix.

<https://ateneullibertarigracia.wordpress.com>

<https://edicionsmalcrias.wordpress.com>

Z|E ZONA DE ESTRATEGIA

Zona de Estrategia. És un espai en línia que proposa discussions i recerques sobre la crisi contemporània i els vincles entre conflictivitat social, lluites polítiques i la construcció d'organització. La seva presentació fou al gener d'aquest any a Madrid i el publica la gent al voltant de l'editorial *Traficantes de Sueños*.

<https://zonaestrategia.net/>

La biblioteca Terra Livre. És un centre de documentació i memòria anarquista a la ciutat brasilera de Sao Paulo on podem trobar un centre d'estudis, una llibreria (física i virtual) i fins i tot editen llibres; així com organitzen col·loquis internacionals i d'altres activitats. Enguany fan quinze anys.

<https://bibliotecaterrallivre.noblogs.org>

El treball a la terra alliberada, vinyeta de l'il·lustrador NIU (Melcior Niubó) sobre les col·lectivititzacions agràries

El Centre de Documentació Històric Social / Ateneu Enciclopèdic Popular el construïm entre totes. Amb la voluntat que sigui una eina útil al servei dels treballadors i treballadores per a construir plegades i des de l'autogestió i la cultura espais naturals de llibertat.

Voleu associar-vos?

Poseu-vos en contacte amb nosaltres
enciclopèdic@ateneuenciclopedicpopular.org

93 363 51 54

O acudiu a la nostra seu social del carrer Reina Amàlia, 38, local

Nocturn per a acordió

Heus aquí: jo he guardat fusta al moll.

Vosaltres no sabeu

què és

guardar fusta al moll:

però jo he vist la pluja

a barrals

sobre els bots,

i dessota els taulons arraulir-se el preu fet de l'angoixa;

sota els flandes

i els melis,

sota els cedres sagrats.

Quan els mossos d'esquadra espiaven la nit

i la volta del cel era una foradada

sense llums als vagons:

i he fet un foc d'estelles dins la gola del llop.

Vosaltres no sabeu

què és

guardar fusta al moll:

però totes les mans de tots els trinxeraires

com una farandola

feien un jurament al redós del meu foc

I era com un miracle

que estirava les mans que eren balbes.

I en la boira es perdia el trepig.

Vosaltres no sabeu

què és

guardar fustes al moll

Ni sabeu l'oració dels fanals dels vaixells

—que són de tants colors

com la mar sota el sol:

que no li calen veles.

Joan Salvat Papasseit

1894-1924

**Centre de Documentació Històric Social /
Ateneu Enciclopèdic Popular**